

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.

23e jaargang nr. 5

15 september 1994

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsstraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amandsberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- De lange weg van Lodewijk van Biesbroecks "Excelsior" en de
"Grand Old Man of Astronomy". 262
- Inventaire Archéologique: Infirmerie van het voormalig klooster
van de Geschoeide Carmelieten. 280
- Herinneringen aan het 1e Artillerie Regiment in 1937-1938 (Vervolg
en Slot). 283
- 1914. Het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog (Vervolg en Slot). 289
- Gênsche Woorde en Uitdrökkijngje. Deel XIX. 311
- Gêntse Memoriedagen: 19-20-21 Januari. 314
- Bibliografie. 317
- Lezers schrijven ons. 321
- Gênsche Prâot. 326
- Dit bestaat niet meer. 328

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amandsberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliothecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever: Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amandsberg - Gent.

DE LANGE WEG VAN LODEWIJK VAN BIESBROECKS "EXCELSIOR" EN DE "GRAND OLD MAN OF ASTRONOMY"¹

In een vroegere bijdrage werd de tot standkoming en teloorgang van Lode-
wijk Van Biesbroecks "*Geketende Prometheus*" verhaald.² Dit Carrarabeeld
bij de Zwitserse Vallei in het Citadelpark is sinds de Tweede Wereldoorlog
vernietigd.

Thans komt het tweede monumentale beeld van deze kunstenaar aan bod:
"*Excelsior*".

Het gips werd voor het eerst tentoongesteld op de vijfendertigste triënnale te
Gent in oktober 1892, tevens het eeuwfeest van de driejaarlijkse tentoonstel-
lingen in de Arteveldestad.³

Hoewel de "*voortbrongselen van den boetseerpriem*" eerder stiefmoederlijk
behandeld werden in de pers, in verhouding tot de schilderijen, werd het
beeld opgemerkt als zijnde vol bezieling en gevoel.⁴

In 1893 op het Brusselse driejaarlijkse salon geëxposeerd, werd het door de
Staat aangewezen om door een provinciaal museum verworven te worden.
Uiteraard werd aan het museum te Gent gedacht, geboortestad van de
kunstenaar.⁵

Deze zag het beeld liever in open lucht dan in een zaal en anticipeerde in een
schrijven aan het College van Burgemeester en Schepenen: "*C'est pour le
bronze qu'elle a été conçue; sa dimension, sa largeur, le sujet même, une
allégorie de l'esprit du progrès qui tend toujours et quand même à une
perfection plus élevée, est bien fait pour être produit au grand public et
compris par tous.*

...

*Je vois à cet effet en imagination un emplacement on ne peut mieux approp-
rié. Ce serait le petit rond point au bout du boulevard du Parc à côté du
Belvédère, ou elle serait largement au découvert. Cela ferait un embellisse-
ment considérable de cette partie du Parc, aujourd'hui un peu maigre et
délaissée.*"⁶

Hij dacht dus aan het Citadelpark en aan de buurt waar later de "*Mastplan-
ters*" van zijn neef Jules Jr. zouden komen. Een mogelijk bezwaar kon zijn
dat "*Prometheus*" reeds in hetzelfde park stond; maar deze sculptuur was
anders qua opvatting en uitvoering en stond aan de andere zijde. De kostprijs
stelde hij voor op de kredieten van de parkversiering te verhalen.

Twee weken later deelde Jules de Burlet, Minister van Binnenlandse Zaken,
de beslissing van de Brusselse jury aan het Gentse College mee. De aankoop
van het gips kwam op 4.000 fr.; de bronzen uitvoering op 8.000 fr.⁷

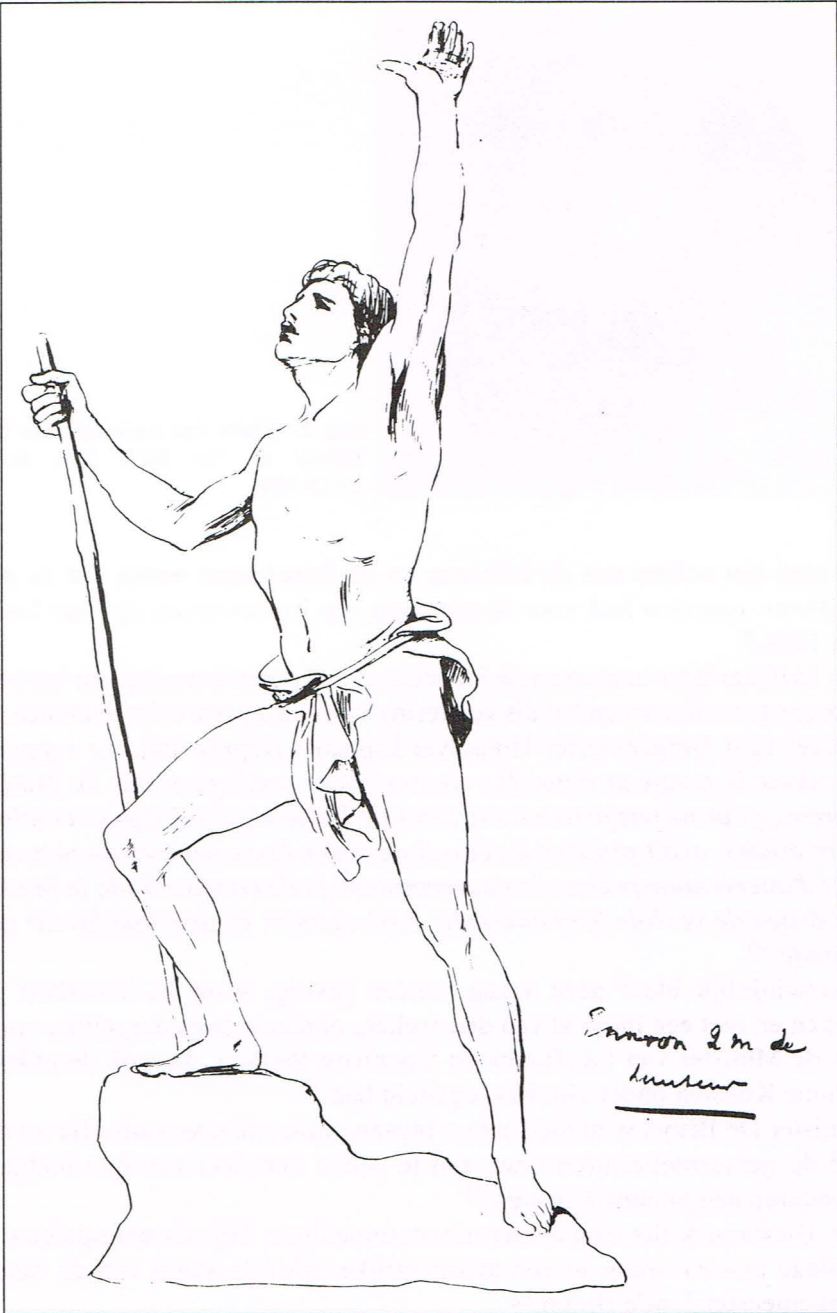

Fig. 1. Inkt en potloodschets van "Excelsior" door de kunstenaar onderaan links gehandtekend. (Copyright S.A.G.)

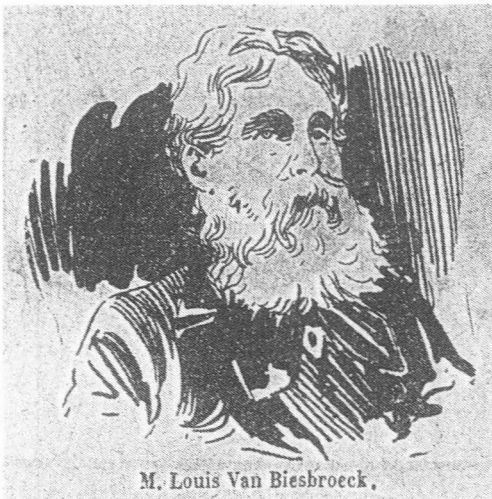

Fig. 2. Schets van Lodewijk van Biesbroeck in "Le Petit Bleu Belge", 27.11.1896.

De stad liet echter aan de Minister en de kunstenaar weten dat ze geen kredieten voorzien had voor de aankoop van kunstwerken op haar budget van 1894.⁸

Een half jaar later ondernam de kunstenaar een nieuwe poging om het beeld in brons te realiseren en het als versiering van een square te laten dienen. Hij schreef naar Burgemeester Hippolyte Lippens: *Depuis lors, me rappelant que dans le temps et dans des circonstances analogues, Mr. le Ministre Moreau, pour ne pas priver les artistes de l'aide nécessaire pour continuer leurs études, avait proposé à ceux-ci de céder leurs oeuvres au prix de la part d'intervention prévue du gouvernement, je demandais à Mr. le Ministre De Bruyn de vouloir bien consentir à m'accorder comme une faveur cette latitude.*⁹

Waarschijnlijk bleef deze vraag zonder gevolg, want na anderhalf jaar gingen er, met een interval van drie weken, opnieuw twee dergelijke vragen aan de Minister van Landbouw en Openbare Werken, die ook de afdeling Schone Kunsten onder zijn bevoegdheid had.¹⁰

Minister De Bruyn wou hierop niet ingaan omdat de staatssubsidie tot doel had de gemeentebesturen ertoe aan te zetten een deel van hun budget te spenderen aan Schone Kunsten.¹¹

Van Biesbroeck liet zich echter niet ontmoedigen. Hij schreef opnieuw het College aan en vroeg in een afzonderlijke brief de steun van de nieuwe Burgemeester Emile Braun.¹²

"Permettez-moi encore d'appeler votre attention sur la situation difficile des artistes dans notre ville et en particulier sur celle des statuaires. Je sais fort bien qu'il n'est guère possible d'être prophète en son pays et que j'ai peut-être eu tort de ne pas aller, comme tant de mes confrères, qui s'en sont bien

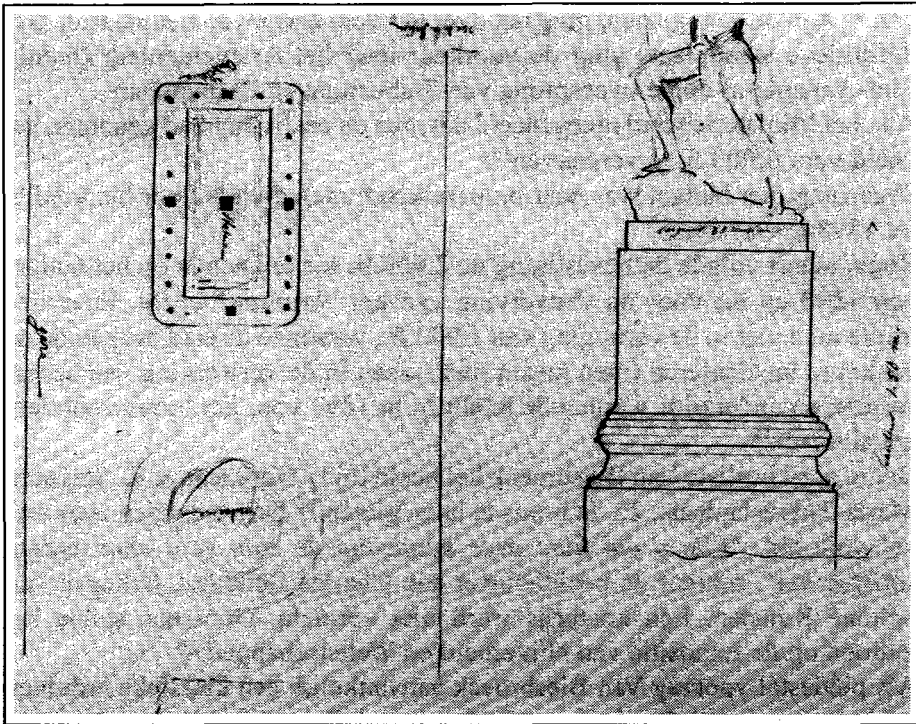

Fig. 3. Schetsen van de inplanting van het beeld op de square van het Graaf van Vlaanderenplein en oorspronkelijke vorm van het voetstuk; 06.03.1896. (Copyright S.A.G.)

trouvés, à Bruxelles ou à l'étranger, mais encore ne devrais-je pas être puni de n'avoir pu me résoudre à quitter ma ville natale.

...

J'ose espérer que vous voudrez prendre en sérieuse considération la proposition de faire servir cette oeuvre à l'ornementation d'un jardin public. Elle s'y prêterait particulièrement, ce me semble, et dans ces conditions je pense que même les socialistes, qui se disent partisans de l'art monumental et populaire ne pourraient s'y opposer."

De stadsadministratie wou het beeld echter zien vooraleer zich uit te spreken.

Op 6 maart 1896 kwam het gips uit Brussel te Gent aan. Enkele kleine herstellingen waren nodig.

Vanaf 24 maart werd het gepresenteerd op het graspleintje van de Graaf van Vlaanderenplaats op een namaakvoetstuk door de sierkunstenaars "*Delanier Frères*" in de Sint-Jacobsnieuwstraat vervaardigd.¹³

Op 8 mei bracht de Commissie van Schone Kunsten een positief advies uit.¹⁴ In de gemeenteraadszitting van 31 december 1896 werd een krediet van 4.000 fr. ingeschreven voor de aankoop. De staat zou hiervan de helft dra-

gen.¹⁵ Aan de som gezien, ging het over het verwerven van het plaaster. Als definitieve standplaats ging de voorkeur naar het Arteveldeplein (huidig Sint-Annaplein) op de tweesprong van Statiestraat en Brabantdam.

Aan het Ministerie werd meedeeld dat men de beslissing had genomen het beeld voor 5.000 fr. te verwerven!¹⁶

Tegenslag: het budget was daar ontoereikend; men diende voor het krediet tot 1898 te wachten.¹⁷

Begin maart volgde de bevestiging de 2.000 fr. toe te kennen op het budget van 1898 en dit voor de verwerving van het "bronzen" beeld. Enerzijds trapte men niet in de verhoging van 1.000 fr., waarmee de stad probeerde de sokkel te incalculeren (men kwam niet tussen in de verwerving van accessoires); en anderzijds werden de 8.000 fr. in 1893 voor het brons voorzien, gehalveerd!¹⁸

Begin april besliste Van Biesbroeck het beeld bij L. Goossens & K. Steyaert, Maria-Theresiaplaats, 22, in brons te laten gieten.¹⁹ Drie maanden later was het voltooid. "*Elle a été faite avec beaucoup de soin et à mon entière satisfaction*", schreef de beeldhouwer aan Charles Boddaert, Schepen van Schone Kunsten. Een kostprijs werd niet vermeld. Goossens stelde het tentoon op de Expositie van Nijverheid en Wetenschappen.²⁰

Als piëdestal voorzag Van Biesbroeck aanvankelijk een klassieke arduinen sokkel, ongeveer 1,5 m hoog en 0,80 m breed. Dergelijke piëdestals waren prijzig. Deze van het Lieven Bauwensmonument kostte liefst 2.333 fr. Van Biesbroeck schatte het voetstuk voor zijn beeld op 850 fr.

Fig. 4. Graaf van Vlaanderenplein. Héliotype De Graeve; Gent. (Verzameling A. Verbeke; foto A. Walgraef).

10. — GAND. — SQUARE DE LA GARE.

Fig. 5. "Excelsior" op het Graaf van Vlaanderenplein.
Bertels, Brussel. (Verzameling A. Verbeke; foto A. Walgraef).

Na overleg met architect Van Rysselberghe werd omwille van de harmonie een rotsvormige sokkel gekozen. De kostprijs hiervan werd op 600 fr. geraamd. Hij bestond uit een kubus steenslag en cement, met een onregelmatige bezetting van gehouwen Doornikse steen, 1,60 m hoog, aan de basis 1,60 m en bovenaan 0,80 m breed.²¹ De stad leverde afbraakmateriaal. De uiteindelijke kostprijs bedroeg 175 fr. Het krediet hiervoor werd op 25 maart 1897 toegekend.²²

Intussen had men het Arteveldeplein als definitieve vestegingsplaats laten varen voor het Graaf van Vlaanderenplein. Niet in het midden van de square, maar wat meer vooraan zou "*Excelsior*" geplaatst worden. Hiervoor werd een verlichtingspaal weggenomen, waar heel wat administratief over-en-weer-geschrijf aan vooraf ging.²³

Vanaf 5 augustus 1897 mocht het brons geplaatst worden, maar men diende nog twee maanden te wachten op een toestemming voor de vervaardiging van de definitieve sokkel.²⁴

De Inspecteur van de Beplantingen, om advies gevraagd, vond dat het beeld wat te dicht tegen de buitenkant van de square stond en best een gordijn van helder groen als achtergrond zou meekrijgen.²⁵

Op 8 maart 1898 ontving de stad tenslotte de 2.000 fr. staatssubsidie.²⁶

In augustus 1971 werd "*Excelsior*" - intussen in de volksmond "*De Vliegevanger*" gedoopt - bij de aanvang van de werken aan de afrit van de toenmalige E3 en de aanleg van een parkeerplaats, verplaatst naar het Koning Albertpark. "*Hoger Op*" kwam er op een lager sokkeltje van ruwgekapt steen.²⁷

Merkwaardig is het verband dat Karel Haerens zag tussen dit beeld en het gedicht "*Excelsior*" van Jan van Beers.

Nog merkwaardiger is de gelijkenis tussen het hoofd van de haast naakte jongeling en de ongedateerde buste die de kunstenaar van zijn zoon Georges maakte.²⁸ Joris Achilles²⁹, de latere "*Mister van B*" werd te Gent geboren als vierde van vijf op 21 januari 1880 en was dus twaalf bij de schepping van "*Excelsior*". Sedert 1885 liep hij school in het François Laurentinstituut in de Onderstraat, waarvan de gevel door zijn vader versierd was met basreliëfs, en ging na een negende jaar over naar de moderne humaniora in het Koninklijk Atheneum aan de Ottogracht. Tegelijk volgde hij zonder veel succes de tekenlessen aan de Gentse Academie. In 1897 vatte hij universiteitsstudies aan en behaalde in 1902 met onderscheiding het diploma van ingenieur burgerlijke bouwkunde. In het daaropvolgende academiejaar werd hij één van de laureaten in de reisbeurzenwedstrijd.

Van jongsaf was sterrenkunde zijn hobby. Zijn eerste waarnemingen deed hij met een telescoop van 7,5 cm van de bureu en gewapend met de "*Astronomie populaire*" van Camille Flammarion: overdag studie van zonnevlekken, 's

Fig. 6. Ongedateerde buste van Georges Van Biesbroeck.

nachts van Castor, een triplet uit de Tweelingen. In 1901 kreeg hij toegang tot de bibliotheek van het Ukkels Observatorium, waar hij na een jaar de 38 cm telescoop, de grootste van België, mocht gebruiken.

Georges Lecoq (1869-1929), Directeur van de Koninklijke Sterrenwacht, vroeg hem in 1902 zijn studies in astronomische richting om te buigen. Hij weigerde: *"Je me dois encore avant tout à mes parents, qui ont tant fait pour moi. qui se font vieux et qui ne sont pas riches. Je suis donc obligé de choisir la situation la plus sûre et la plus lucrative."*³⁰

Uiteindelijk toch haalde de hobby het op de universitaire opleiding. Toen hij begin 1909 diensthoofd voor Bruggen en Wegen te Luik werd benoemd en zijn astronomische waarnemingen moest opgeven, koos hij voor de minder-betaalde job (3.200 fr./jaar) als adjunct-observator te Ukkel. Reeds op 01.02.1907 schreef hij: *"Je viendrais à l'Observatoire non avec l'intention de rechercher des titres ou une situation lucrative, mais avec le désir de*

Fig. 7. François Laurentinstituut; 1892. Georges Van Biesbroeck zit op de eerste rij, uiterst rechts.

mettre en valeur les moyens puissants dont on y dispose. Titres et traitement me sont accessoires pourvu que j'aie l'assurance de pouvoir travailler librement."

Hij verliet bij zijn huwelijk met de Brugse Julia Emerence Sterpin (1882-1969) op 7 mei 1910 de Gentse Egmontstraat en vestigde zich aan de Hamoiriaan te Ukkel. Zijn enige nog in leven zijnde zus Margareta en zijn ouders kwamen hen hier datzelfde jaar vervoegen.

Na een eerste verblijf in Amerika in 1915 en een gedwongen oponthoud van maanden bij zijn terugkeer te Utrecht - "... *j'aurais à passer ici dans une quasi inactivité. Vous n'ignorez pas qu'ici en Hollande il n'y a pas grand chose à faire pour un astronome*" - vertrok hij met vrouw, twee dochttertjes, Simone (1911) en Micheline (1915), in juni 1917 definitief naar het "*sweet land of liberty*". Na een zeventiendaagse tocht met de "*Rijndam*" doorheen mijnenvelden kwamen zij te New York aan met 9 cents en een handjevol bagage. Maar zijn inkomen aan de Universiteit van Chicago bedroeg 2.000 dollar. Hij had er onbepaalde mogelijkheden. Yerkes bezat immers de grootste refractor of lenzenkijker ter wereld (1 m diameter)!

In 1919 schreef hij naar G. Lecointe: "*J'ai renoncé à l'idée de reprendre mes fonctions à Uccle! La situation qui m'a été ouverte ici offre de telles perspectives au point de vue des recherches, auxquelles je me suis attaché depuis longtemps, que je ne pourrais plus me résoudre à retourner aux*

Fig. 8. Georges Van Biesbroeck als laureaant in de reisbeurzenwedstrijd van 1905. Bij Max Wolf te Heidelberg.

moyens modestes qui m'attendent en Belgique."³¹

Voor zijn vertrek had hij een aanbod van de Duitse bezetter om te Gent een nieuw observatorium op te richten afgewezen.

De familie verkreeg het Amerikaanse staatsburgerschap: Georges op 23 september 1922, Julia in februari 1923.

Hij werd eerst "*Assistent Professor*", in 1923 "*Associated Professor*" en in 1926 "*Professor of Practical Astronomy*" aan de Universiteit van Chicago, gesticht in 1892, tweede voornaamste van de V.S.

Hij vestigde zich in Williams Bay, vanaf 1 juni 1920 in zijn huis "*l'Espinette*" of "*Het Kleine Huis*", langzamerhand uitgebouwd tot een (groot) pension voor studenten en astronomen. Na de dood van zijn vader op 11 maart 1919 kwamen zijn blinde en verlamde moeder Pharaïldis Colpaert (1840-1920) en zijn ongehuwde zus Margareta (1875-1966) vanaf augustus

Fig. 9. Georges Van Biesbroeck en de 40-inch refractor van Yerkes; februari 1918.

zijn gezin vervoegen. In het dagboek, dat hij tesamen met zijn vrouw (zolang zij leefde) van 1909 tot 1974 bijhield, noteerde hij op 5 augustus 1919: "*The houses are sold, the furniture distributed among friends, the big sculptures of Papa are placed in museums. Mama Van B. and Marguerite come with us.*"³²

Margareta werd bibliothecaresse in Yerkes in 1922 en bleef dit tot 1952. Julia Sterpin, Margareta en haar jongere vroeggestorven zus Julia Eugenia (Gent, 1884-1908) waren vriendinnen, die rond de eeuwwisseling les voor keramische schilderkunst en decoratie volgden in het Brusselse Bisschopsheiminstituut. Julia, jong aan T.B.C. gestorven ligt op de Westerbegraafplaats in dezelfde kelder waar haar vader achteraf werd bijgezet. Het graf draagt haar medaillon door Lodewijk vervaardigd. Tussen 1900 en 1925 stelden Margareta Van Biesbroeck en Julia Sterpin herhaalde malen tentoon te Gent, Brussel en Parijs.³³ Als amateur bleven ze vooral op latere leeftijd bedrijvig in olieverf en aquarelschildering.

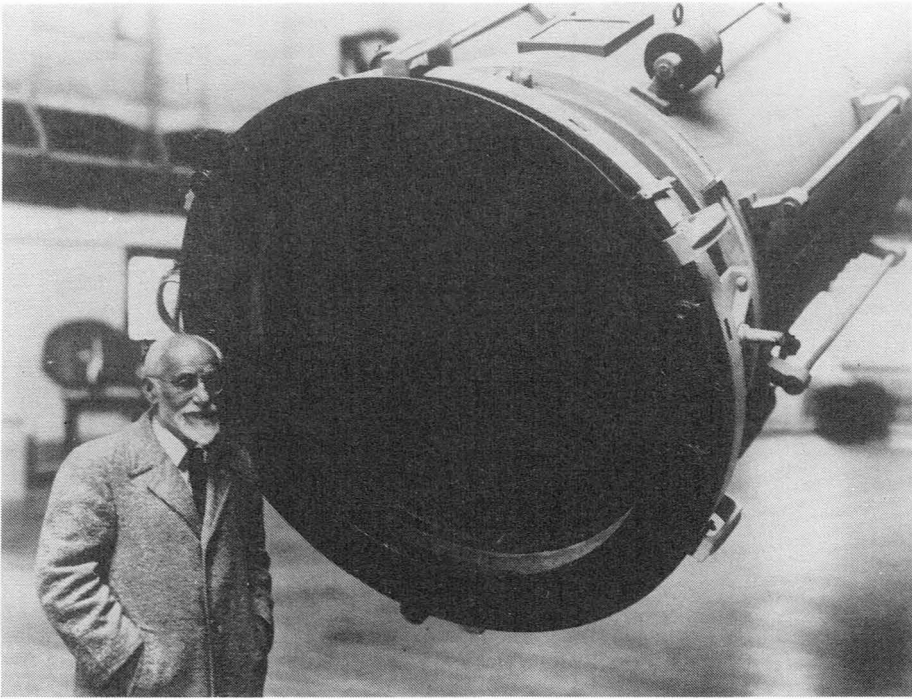

Fig. 10. Georges Van Biesbroeck bij de 40-inch refractor van Yerkes; 1950 (?).

In 1922 werd Georges' zoon Edwin geboren.

Toen Georges op 1 juli 1945 pensioengerechtigd was, kreeg hij de toelating zijn observaties te Yerkes verder te zetten.

Wanneer in 1963 moeilijkheden rezen, ging hij op uitnodiging van Gerard Peter Kuiper (1905-1973), vroegere directeur van Yerkes en sedert 1960 directeur van het "*Lunar and Planetary Laboratory*" in Arizona, naar de Universiteit aldaar als "*Research Consultant*" en vestigde zich vanaf 2 augustus te Tucson. Hij bleef er actief tot het einde: begin januari 1974 wou hij nog waarnemingen doen. Hij klom, op dokters advies uitgerust met zuurstofflessen, naar het observatorium, maar moest wegens bewolkte hemel onverrichterzake terugkeren. Eind januari traden hartklachten op en op 23 februari 1974 overleed hij. De asse van deze agnosticus werd drie dagen later uitgestrooid in de Sabino Canyon waar zijn vrouw hem op 25 oktober 1968 was voorgedaan.

Deze altijd opgewekte en joviale man met ongebreidelde werklust - Schulte die bij hem als student van 1951 tot 1956 verbleef, getuigde "*Van B. said he used the 84" on the night of his 84th birthday, the 90" on his 90th and that the 150" would be reserved for him when the time came.*", publiceerde aan de lopende band en nam deel aan ettelijke nationale en internationale congressen.

Fig. 11. Georges Van Biesbroeck bij de 16-inch telescoop op Tumamoc Hill; 1966.

In de loop van 70 jaar ononderbroken werk deed hij meer dan 40.000 observaties. Hij was de voornaamste visuele waarnemer van dubbelsterren (ongeveer 36.000 metingen) wat hem de bijnaam "*The Double-Star Man*" bezorgde; had aandacht voor variabele sterren en ontdekte op 2 maart 1944 de lichtzwakste ster sindsdien "*Ster Van Biesbroeck*" genaamd.

Hij ontdekte drie kometen, waarvan één periodische. Van talrijke andere berekende hij de definitieve banen. Tussen 1922 en 1939 ontdekte hij elf asteroïden; aan drie ervan gaf hij de naam van zijn kinderen: 1033 Simona, 1045 Michela en 1046 Edwin. De laatstontdekte op 11 november 1939 kreeg 1464 Armisticia mee, een referentie naar zijn jeugd en vaderland.

Onder de planeten ging zijn aandacht speciaal naar Pluto en de manen Jupiter V en IX, Miranda van Uranus en Nereïde van Neptunus.

Dank zij zijn ingenieursvorming werd hij vaak betrokken bij de constructie van spectrografen en telescopen.

Van november 1949 tot februari 1950 onderzocht hij met Pierre Sadere in opdracht van de Belgische regering de opportuniteit in onze toenmalige kolonie een sterrenkundig observatorium op te richten. Hun advies was negatief.³⁴

Eén Belgische universiteit verleende hem het Doctoraat Honoris Causa: de U.L.B. in november 1934 ter gelegenheid van haar honderdste verjaardag.

Gift of Sculpture

Dr. Georges Van Biesbroeck, research consultant for the University of Arizona's Lunar Laboratory, and his wife observe the marble statue they donated to Tucson Medical Center's new obstetrical wing. The statue was sculpted some 100 years ago by Dr. Van Biesbroecks' father, former director of the Academy of Arts in Ghent, Belgium. Title of the sculpture is "Child Preference" and depicts Dr. Van Biesbroeck's brother, the about 2, who died at the age of 7. The lunar consultant gave the statue to TMC after he was a patient there and noticed a need for something in the lobby of the OB-wing. (Sheaffer photo)

Fig. 12. Na een longoperatie op 11.11.1965 schonk Georges Van Biesbroeck "*Kinderlijke voorkeur*" (marmer) van zijn vader (Antwerps Salon, 1874) aan het "*Tucson's Medical Center*". Het stelt Georges oudste broertje voor. ("*The Arizona Daily Star*", 02.06.1966)

news bureau

THE UNIVERSITY OF ARIZONA
TUCSON 85721 • TELEPHONE (602) 884-1877

UA 'DOUBLE-STAR' MAN
RECEIVES OWN ASTEROID
(Contact: Ellen Hale)

(Released July 10, 1973)

At the age of 93, University of Arizona astronomer Dr. Georges Van Biesbroeck finally has his own asteroid.

The minor planet was named after Van Biesbroeck earlier this month in recognition of his observations and discoveries of thousands of minor planets, double stars, comets and satellites, according to Dr. Paul Herget, director of the Minor Planet Center in Cincinnati, Ohio.

The asteroid, "(1781) Van Biesbroeck," was discovered originally in 1906 by a German astronomer in Heidelberg. After subsequent sightings, it was given a permanent number and named after the UA astronomer, said Dr. Tom Gehrels, professor at the UA Lunar and Planetary Laboratory.

Van Biesbroeck, an internationally known ground-based stellar and planetary astronomer, has had two comets named for him, one discovered in 1928 and one in 1945. His 1945 discovery is a recurring comet that appears every 12 years.

Originally from Belgium, Van Biesbroeck has a civil engineering degree from the University of Ghent. He earned his doctorate in 1902 at Ghent.

Van Biesbroeck joined the UA Lunar and Planetary Lab in 1963 after almost 50 years as an astronomy professor at the Yerkes Observatory in Williams Bay, Wis. In 1953 he was awarded the medal of honor of the National Geographic Society for successfully observing and recording an eclipse in Sudan, Africa.

As a research associate at the university, Van Biesbroeck keeps regular office hours and observes stars monthly through the 84-inch telescope at Kitt Peak.

Fig. 13. Bericht uit het "News Bureau" van de Universiteit van Arizona.

news bureau

THE UNIVERSITY OF ARIZONA
TUCSON 85721 • TELEPHONE (602) 884-1877

Kuiper
Jan 10

IAU TO NAME CRATERS
AFTER UA ASTRONOMERS
(Contact: Ellen Hale)

751.10

(Released January 10, 1975)

A task group of the International Astronomical Union (IAU) has proposed naming craters on the moon after two pioneering University of Arizona astronomers.

Pending final approval of the IAU committee on nomenclature, craters will be named after Drs. Gerard P. Kuiper and Georges Van Biesbroeck.

Kuiper will be the only person to have craters named after him on the moon, Mars and Mercury.

The proposal should be approved formally later this year, according to Dr. Bradford A. Smith, a UA planetary scientist and member of the committee.

Kuiper, founder of the UA Lunar and Planetary Laboratory, died in 1973 at age 68. Van Biesbroeck died in early 1974 at age 94. During his 75 years of observing, he discovered and studied thousands of double stars, comets, asteroids and satellites.

The crater named after Kuiper is on the nearside of the moon within Mare Cognitum or the "Known Sea," a name coined by Kuiper after the 1964 landing of Ranger 7. Kuiper helped map and interpret the historic lunar photographs relayed to Earth from Ranger.

The crater is about four miles across and is located at 10 degrees south latitude and 22.5 degrees west longitude. It originally was named Bonpland E.

The crater named in honor of Van Biesbroeck lies at 28.8 degrees north latitude and 45.6 degrees west longitude. It is about six miles wide and intersects the larger Krieger Crater.

-30-

Fig. 14. Bericht uit het "News Bureau" van de Universiteit van Arizona.

Om hem te eren doopte het "*Minor Planet Center*" te Cincinnati in 1973 de planetoïde 1906VV om in 1781 Van Biesbroeck. In 1975 werd voorgesteld de maankrater op 28,8°NB en 45,6°WL naar hem te noemen. Alle eervolle onderscheidingen opsommen zou ons te ver leiden.

André DESPRETZ

NOTEN

1. Lodewijk Van Biesbroeck betitelde het beeld "*Excelsior*" of "*Hooger Op*". J. Murez schreef het foutief toe aan Julius Van Biesbroeck in "*Vooruit*", jg. 85, nr. 3, 4-5.05.1968.
Georges Van Biesbroeck, zoon van Lodewijk, werd in een onvoltooide en onuitgegeven biografie van Faye L. Larson (Tucson, 1974) *The "Grand Old Man of Astronomy"* genoemd.
2. A. DESPRETZ, "*Wel en wee van "Pietje Bluut", de "Geketende Prometheus" van Lodewijk Van Biesbroeck*" in "*Ghendtsche Tydinghen*", jg. 15, 1986, nr. 6, p. 333-347.
3. Foute datering 1893 bij: K. HAERENS, "*Standbeelden van Gent*", Gent, 1977, p. 39-40; S. JANSSENS, "*In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad*", Gent, 1980, p. 276-277.
4. K.M.J.L., "*XXXVe Tentoonstelling van Schoone Kunsten in het Casino, te Gent. 1792 - Eeuwfeest - 1892. XXII*" in "*De Gentenaar*", 10.10.1892.
M.V., "*Driejaarlijksche Tentoonstelling van Schoone Kunsten, te Gent*" in "*Journal de Limbourg*", 22.10.1892.
5. S.A.G., *Modern Archief*, 297, Dossier 7, *Statue "Excelsior" par L. Van Biesbroeck*. 05.12.1893: Brief van de kunstenaar aan het College.
6. *Ibidem*.
7. *Idem*, 16.12.1893, Brief van de Minister aan het College.
8. *Idem*, 16.01.1894, Brieven van het College aan de Minister en de kunstenaar.
9. *Idem*, 18.01.1896, Brief van de kunstenaar aan het College.
10. *Idem*, 17.11.1895 & 05.12.1895, Brieven van de kunstenaar aan Minister De Bruyn.
11. *Idem*, 18.12.1895, Brief van de Minister aan de kunstenaar.
12. *Idem*, 18.01.1896, Brief van de kunstenaar aan het College; 28.01.1896, Brief van de kunstenaar aan de Burgemeester.
13. *Idem*, 06.03.1896, Brief van de kunstenaar aan architect Van Rysselberghe; 11.03.1896, Brief van de Burgemeester aan de architect; 23.03.1896, Brief van de kunstenaar aan het College; 24.03.1896, Brief van het College aan de leden van de gemeenteraad; 27.03.1896, Brief van de architect aan de Burgemeester; 18.04.1896, Brief van de architect aan de Schepen van Schone Kunsten; 06.05.1896, Brief van de Stad naar de ornamentisten "Delanier frères".
14. *Idem*, 06.05.1896.
15. Stad Gent, "*Gemeentebled Jaar 1896*", nr. 19, p. 1491, art. 372.
16. S.A.G., *Modern Archief*, 297, Dossier 7, 06.01.1897, Brief van het College aan de Minister.
17. *Idem*, 12.01.1897, Brief van de Minister aan het College.
18. *Idem*, 06.03.1897, Brief van de Minister aan het College.
19. *Idem*, 05.04.1897, Brief van de kunstenaar aan het College.
20. *Idem*, 10.07.1897, Brief van de kunstenaar aan de Schepen van Schone Kunsten Ch. Boddart.

21. *Idem*, 18.03.1897, Brief van het College aan de kunstenaar; 23.03.1897, Brief van de kunstenaar aan het College.
22. *Idem*, 31.03.1897, Brief van het College aan de kunstenaar.
23. *Idem*, 10.07.1897, Brief van de kunstenaar aan de Schepen van Schone Kunsten; 20.07.1897, Brief van de stadsarchitect aan de stadsingenieur G. Coune; 26.07.1897, Brief van de stadsingenieur aan de stadsarchitect; 30.07.1897, Brief van de stadsarchitect aan de Burgemeester; 11.08.1897, Brief van de stadsingenieur aan de stadsarchitect.
24. *Idem*, 23.08.1897, Brief van de stadsarchitect aan de Burgemeester; 24.08.1897, Brief van de Burgemeester aan de stadsarchitect; 26.08.1897, Brief van de stadsarchitect aan de Schepen van Schone Kunsten; 05.10.1897, Brief van de Schepen van Schone Kunsten aan de stadsarchitect.
25. *Idem*, 24.08.1897, Brief van de Schepen van Schone Kunsten aan de Inspecteur van de Beplantingen; 27.08.1897, Brief van de Inspecteur van de Beplantingen aan de Schepen van Schone Kunsten.
26. *Idem*, 26.02.1898, Brief van het College aan de Minister; 04.04.1898, Brief van de Provinciegouverneur aan de Gemeentelijke Administratie; 08.04.1898, Brief van de Gemeentelijke administratie aan de Provinciegouverneur.
27. "*Het Laatste Nieuws*", jg. 84, nr. 196, 24.08.1971; "*La Métropole*", jg. 78, nr. 238, 26.08.1971; "*La Flandre Libérale*", jg. 97, nr. 238, 26.08.1971.
28. Op 19.11.1965 kwam deze buste, tesamen met een ander beeldje "*Lady Mac Beth*" en wat later "*Mignon*" in het bezit van Georges oudste dochter Simone (Ukkel, 1911), gehuwd met John Titus, in Descanso (Californië).
Lodewijk Van Biesbroeck had drie zonen: Joris Jacob (1872-1879), Albert Jozef (1877-1893) en Joris Achilles (1880-1974). "*Excelsior*" werd vervaardigd toen Albert Jozef, van wie we geen afbeelding kennen, vijftien was. Hij overleed op 16 november 1893 na jarenlange ziekte. Joris Achilles was twaalf bij de creatie van de sculptuur. Er is geen tastbaar bewijs om te stellen dat "*Excelsior*" Georges voorstelt. Wel is de gelijkenis met zijn buste opvallend.
29. A. DESPRETZ, "*Biesbroeck, Joris Achilles van, astronoom.*" in "*Nationaal Biografisch Woordenboek*", dl. 11, Brussel, 1985, kol. 43-50.
Gebruik werd gemaakt van aantekeningen van Faye L. Larson, die in 1974 het idee had een boek over de astronoom te schrijven.
30. Archief Koninklijke Sterrenwacht, "*Dossier Georges Van Biesbroeck*", 30.09.1902, brief naar G. Lecoïnte.
31. Archief Koninklijke Sterrenwacht België, "*Dossier Georges Van Biesbroeck*", 23.01.1919, Brief van V.B. aan Lecoïnte.
32. Dagboeknotities en foto's werden mij bezorgd door Micheline Van Biesbroeck (Ukkel, 1915) waarvoor dank. Zij huwde in 1963 Charlie Wilson en vestigden zich uiteindelijk in Tucson (V.S.).
33. Het Gentse Museum voor Sierkunst bezit Art-Nouveaustukjes van hun hand.
34. Meegedeeld door Pierre Sanders, waarvoor dank.

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 228

Op 16 november 1901 stelde Armand Heins in de rubriek "Religieuze bouwwerken - Korte Kalverstraat - XVIIe eeuw", in het Frans, een fiche op over de

Infirmierie van het voormalig klooster van de Geschoeide Carmelieten

In de hoek van de Korte Kalverstraat die zich buigt naar het Kaatsspelplein toe, in het kwartier van de Oud-Burg, bemerkt men op een schilderachtige koer het gereedschap en enkele kleine bergplaatsen van een kuiper die er zijn beroep uitoefent.

Op een van de zijden van de koer staat een hoge gevel die een breedte heeft van ongeveer 20 meter. Het is de oude infirmierie van het groot klooster van de Geschoeide Carmelieten; ze dagtekent van de XVIIe eeuw. De gevel wordt doorbroken door twee rijen vensters en door een deur die beschut wordt door een afdak dat er modern uitziet. De zijgevel naar de straat toe is een trapgevel.

De vensters in de gevel van rode baksteen worden omlijst door witte steen. Op het gelijkvloers zijn de vensters bekroond door een afgeplatte rondboog; deze van de bovenste rij zijn vierkantig en eveneens met spijlen.

Boven de vensters loopt een uitspringende sierlijst met onmiddellijk daarboven een monumentale kroonlijst.

Deze is plat en steekt ongeveer 0,50 m. uit. Ze wordt gedragen door 33 korbelen of consoles in gesculpteerd hout die de indruk geven nooit geschilderd te zijn geweest.

Het vreemd karakter van deze gesculpteerde motieven die een mooie zwarte patina bezitten en die goed geconserveerd zijn, zijn voorwerpen die de belangstelling waard zijn. Ze bestaan uit twee geaccentueerde voluten; op de voorkant zijn de houten blokken versierd met lofwerk, schalmen en allerlei soorten vlechtwerk.

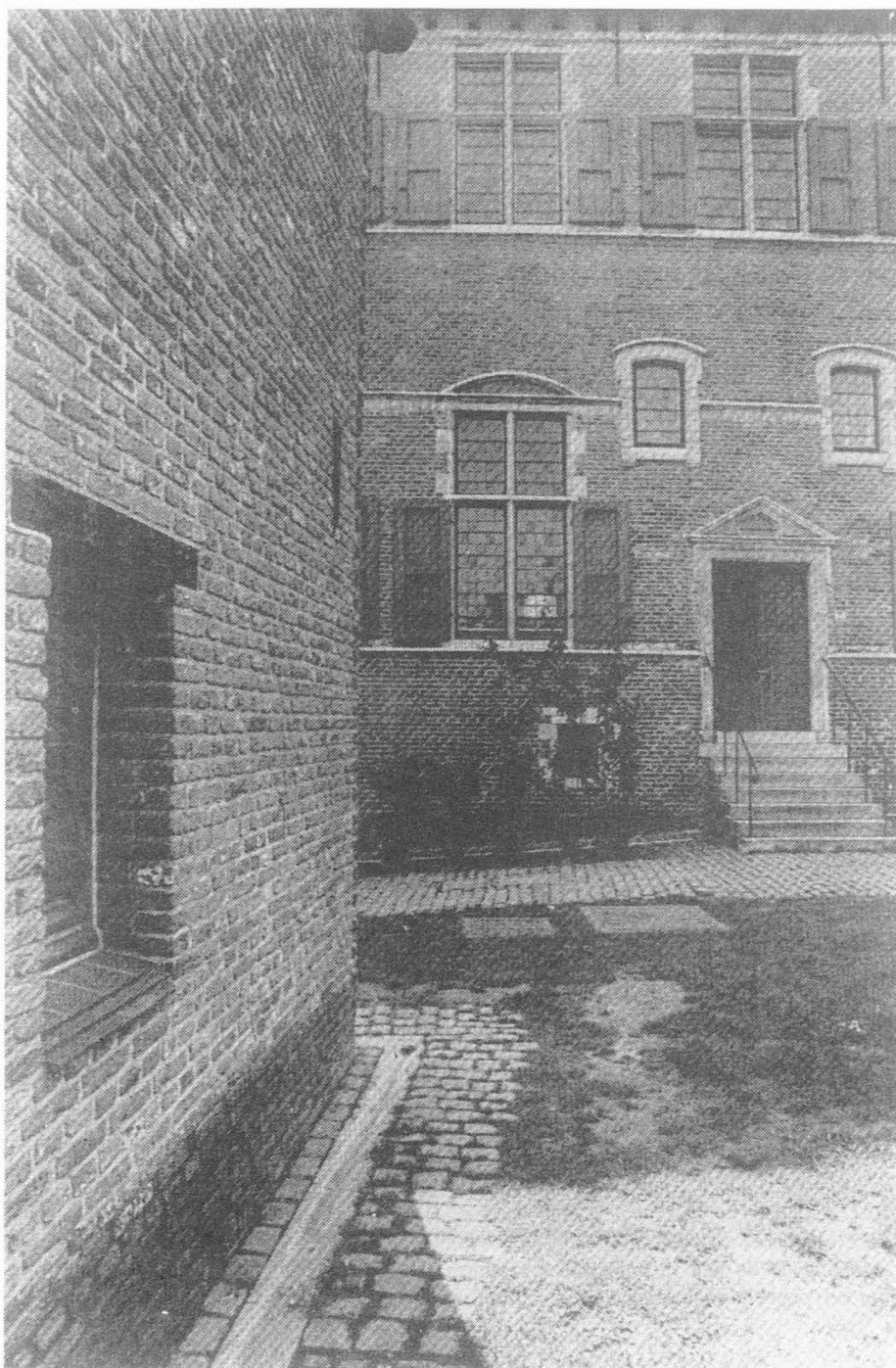
Iedere volute eindigt op een mensenkop met karakteristieke grimassen. Grijnzende, verwrongen monden, scheelkijkende ogen, uitgestoken tongen maken van deze monsterachtige maskers een eigenaardige reeks decoratieve motieven.

Boven iedere kop draaien eivormige motieven rond de consoles en komen de kroonlijst ondersteunen.

Een overwelfde doorgang verbindt ons gebouw met de kerk en het klooster van de gewezen Geschoeide Carmelieten in de Lange Steenstraat. De Plottergracht, de oude grens met de grafelijke stad, loopt bijna onder dit gewelf.

De ingang van de oude Infirmierie. Een verborgen pareltje in het Patershol dat afgesloten werd door een poort in de huidige Trommelstraat.

Na de restauratie. Proper, netjes, maar... de poëzie is verdwenen.

Tegenwoordig wordt het hierboven beschreven gebouw ingenomen door arme gezinnen en door artiestenateliers.

Voor de historiek van het klooster van de Geschoeide Carmelieten, zie een artikel van Mr. Baron Bethune (*Messenger des sciences historiques*, d. LVIII) en twee manuscripten (G.6393 en G.6599) bewaard in de Bibliotheek van Gent.

HERINNERINGEN AAN HET 1e ARTILLERIE REGIMENT IN 1937-1938 (Vervolg en Slot)

Einde van de legerdienst en mobilisatie 1938

De dagelijkse routine gaat verder in de kazerne... met enkele vermeldenswaardige anekdotes.

De eerste: een belangrijk transport dat moet uitgevoerd worden. Kanonnen, caissons, fourgons, etc. moeten van de depot op de Sterre overgebracht worden naar Brugge. Het 1A had als opdracht gekregen dit materieel te gaan afhalen aan de Sterre en het over te brengen naar Waarschoot, op 26 Km. van Gent.

Het was in volle zomer, mijn ouders en mijn verloofde waren op vakantie in de Ardennen. Ik wist niet waar mijn avonden doorbrengen. Men had vrijwilligers gevraagd voor deze corvee die een paar weken zou duren. Er waren weinig kandidaten want, heen en terug, en rekening houdend met het traject van de kazerne naar de Sterre, bedroeg dit toch ongeveer 56 Km. Ik heb mij dan aangeboden als vrijwilliger voor de duur van deze corvee.

De eerste maal stond de colonne onder het bevel van een luitenant, geflankeerd door een adjudant, een eerste-chef en mijzelf als wachtmeester. Na 3 dagen bleef ik nog alleen over als "Chef de corvée". Iedere dag, met uitzondering van de zondag, vertrek in de kazerne om 4.30u... Inspannen aan de depot van de Sterre en vertrek met de colonne door de stad naar de Brugse steenweg die gevolgd werd tot in Waarschoot. Volgens het reglement: één uur te paard, één uur te voet. Aankomst rond de middag. De spannen van het 13A waren reeds aangekomen. Overdracht van de inventaris van het materieel, de paarden laten drinken en eten geven, middagmaal voor de mannen. Een goed uur rust, en de terugtocht naar Gent. Zonder voertuigen te moeten slepen konden wij ons al eens een kleine galop veroorloven. Wij kwamen terug in de kazerne tussen 17u. en 17.30u. Voor mij een stevig maal in de mess der onderofficieren en dan in mijn nest tot de volgende dag 4.30u. voor

een nieuwe wandeling met, wel te verstaan, een ander paard.

Een der volgende dagen, bij de aankomst in Waarschoot, was er in de streek een redelijk serieuze aardbeving geweest. Met het lawaai van de voertuigen op de kasseien heb ik niets gehoord, maar mijn paard heeft de trillingen moeten voelen. Het is stil blijven staan en niettegenstaande ik het lichtjes de sporen gaf, wilde het niet vooruitgaan. Dat heeft een korte tijd geduurd. Wanneer wij in Waarschoot aankwamen stonden de bewoners midden in de straat die vol lag met stukken baksteen en afgevallen schouwen.

Terug in de kazerne was daar ook schade. De wankele schoorsteen van een klein fabriekje naast de Kleine Kazerne was op een hangar gevallen aan de Schelde.

Ik was postoverste en mijn ploeg schildwachten bestond uit heropgeroepen, waaronder de Trompetter die juist getrouwd was en in een nabijgelegen dorp woonde. Hij dacht vanzelfsprekend slechts aan zijn vrouw en aan zijn onderbroken wittebroodsweken. In de loop van de namiddag was hij mij al verschillende malen komen vragen:

- "Wachtmeester, mag ik na het appèl van 22u. naar huis gaan?"

- "Gij maakt een grapje zeker? Neen!"

- "Maar ik zal morgen vroeg om 5 uur terug zijn voor de réveil."

- "Als gij er durft van onder trekken, vliegt gij op het rapport."

En terwijl ik rond 23u. een inspectietocht maakte heeft mijn Trompetter zijn fiets genomen (die hij in een café achtergelaten had) om zijn tedere wederhelft te gaan vervoegen. Ik besloot, zonder nachtelijk incident, te wachten tot 5u. 's morgens vooraleer hem op het rapport te brengen. En de nacht ging voorbij...

Reeds vóór 5u. stond ik aan de poort van de kazerne in de hoop mijn verliefde trompetter te zien terugkeren. Twee minuten vóór 5u.: nog steeds geen trompetter in zicht. Het slaat 5 uur op de kerk van het nabijgelegen Begijnhof en op hetzelfde ogenblik hoor ik het trompetsignaal van het réveil, uit volle borst geblazen door mijn trompetter die met zijn fiets in volle vaart uit de Lange Violettenstraat komt gereden. Slechts denkend aan zijn plicht van trompetter van wacht, laat hij zijn fiets achter op het trottoir en hij doet in looppas al de batterijen af om het réveil te blazen.

Ik vond het vermakelijk en aangezien slechts ikzelf op de hoogte was van deze historie en er zich gedurende de nacht geen incidenten voorgedaan hadden, is mijn pas getrouwde kerel ongestraft gebleven. Erbarmen voor de verliefden.

Herfst 1938. Meer en meer alarmerende geruchten over een mogelijke oorlog. Ik maak mij geen illusies. Hitler wordt met de dag cynischer en de democratieën slapper.

Ik denk dat het half september was, als ik gebombardeerd werd tot stukoverste van een kanon van 75 mm. met zijn caisson. Ik word geconsigneerd met de volledige ploeg bedieners van het stuk en de volledige velduitrusting, uitgezonderd de munitie. Ik mag iedere avond de kazerne verlaten als ik een telefoonnummer opgeef waar ik onmiddellijk kan bereikt worden in geval van nood.

Zo gebeurde het dat ik iedere avond het hof maakte aan mijn verloofde in veldkledij, zonder mijn karabijn natuurlijk. Zo heb ik op een avond subito presto moeten terugkeren naar mijn kazerne. Wanneer ik aankwam was het kanon al ingespannen en al de mannen waren aanwezig. Na een paar uren hebben wij mogen uitspannen, het alarm was voorbij.

Op zekere morgen was er, kort na het réveil, toch weer alarm. Onder het bevel van onze luitenant zijn wij naar de munitiedepot van de Sterre gereden om de volledige lading obussen voor ons stuk in ontvangst te nemen. De politieke perspectieven werden met de dag somberder. Ik weet niet meer wat er na die dag met de munitie gebeurd is.

Geef toe, beste lezer, dat men mij van alles heeft laten meemaken, en het was nog niet gedaan.

Kwam dan de mobilisatie van 1938!

Ik was 's namiddags met mijn mannen in het stortbad, wanneer voor de allereerste maal het trompetsignaal "ALARM" klonk.

Ik heb onmiddellijk al de rekruten naar de kamer moeten terugbrengen waar het bevel gegeven werd zich voor te bereiden om de kazerne in slagorde te verlaten. Verschillende oude klassen werden heropgeroepen en de kazerne moest zo vlug mogelijk leeggemaakt worden.

Ik verwachtte mij er aan stukoverste te blijven, maar... ontboden op het bureau van de Batterij, werd ik aangeduid als secretaris van de Remontecommissie voor de opeising van de paarden in de streek Ronse-Oudenaarde, en ik moest mij zo vlug mogelijk naar Oudenaarde begeven. Twee mannen, T.S.'sen, vergezelden mij om het materieel te dragen, een 50-tal stalhalsters en al wat nodig was om de opgeëiste paarden te markeren.

Wanneer ik rond 18u. de kazerne buitenkom heb ik nog het geluk afscheid te kunnen nemen van mijn ouders en van mijn verloofde. Honderden mensen stonden voor het kazernegebouw opgehoopt, in de hoop nog een zoon of een vader te zien.

Een opgeëiste taxi brengt ons naar de St-Pietersstatie. De trein voor Oudenaarde loopt binnen met een aanzienlijke vertraging, alles is ontregeld. In Oudenaarde aangekomen voert een andere opgeëiste taxi ons naar het Stadhuis waar ik om logies verzoek. Men biedt ons vorstelijk het gevang onder het stadhuis aan waar men gewoonlijk de vagebonden en de zathoofden opsluit. Een gevang dat helemaal niet in de gothische stijl was, zoals de rest

van dit pareltje van architectuur uit de 16e eeuw.

De volgende dag stuur ik mijn mannen met de eerste trein terug naar Gent. Al zeer vroeg neemt de Luitenant van de Rijkswacht die voorzitter is van de Remontecommissie, geflankeerd door een dierenarts, contact met mij op. Na een vluchtig ontbijt beginnen de operaties. Dat gebeurt op de Grote Markt vóór het Stadhuis. Tientallen paarden zijn reeds ter plaatse met hun ongelukkige eigenaar. Er is een hoefsmid met een mobiele smisse. Hij verwarmt de ijzers voor het markeren van de arme beesten. Enkele rijkswachters zonden de opgeëiste paarden af en bewaken ze.

De dierenarts keurt één voor één de paarden, schat hun prijs en ik moet al de karakteristieken opschrijven: naam van het paard, naam en adres van de eigenaar, kleur en ouderdom van het dier en de geschatte prijs. Dat duurt de gehele dag, met een stuk brood uit het vuistje en een glas bier op de middag. Ik ontvang een inkwartieringsbiljet voor het restaurant "In den Olifant". Ik veroorloof mij een fameuze omelet en ga dan de rijkswachters helpen die in het station van Oudenaarde belast zijn met het opladen van de paarden op een speciale trein. Het is geen sinecure, zo een 275 paarden met een laadbrug in de wagons brengen. Een fameus probleem wanneer een prachtige volbloed met zijn voorpoten geklemd geraakt tussen de horizontale barren van de mobiele laadbrug. Er moet onmiddellijk een oplossing gevonden worden. Het in paniek geslagen dier in bedwang houden terwijl een rijkswachter de barra doorzaagt en nog juist de tijd heeft weg te springen buiten het bereik van het formidabel slaan van de vrijgemaakte volbloed. Maar ik vraag mij nog steeds af wie dit mooi dier zou bereden hebben.

Maar mijn dag is ver van voorbij. Ik ontvang het bevel om mij naar de Gendarmerie te begeven... om er al de formulieren die ik ingevuld heb in verschillende exemplaren over te schrijven, net alsof er nog geen carbonepapier was uitgevonden. Ik mag mij amuseren met al die verdomde lijsten enkele malen te herschrijven. Ik heb het volgehouden tot 3u. in de nacht, had slechts nog een 20-tal lijnen te schrijven en ben dan schandelijk op mijn papieren in slaap gevallen. Een brave rijkswachter heeft zich opgeofferd om het werk te beëindigen. Als een slaapwandelaar ben ik teruggekeerd naar mijn "Olifant" om er te slapen tot 7u.

Andere paarden wachtten ons, deze keer op het Tacambaroplein. Wij waren opgesteld vóór het monument gewijd aan de nagedachtenis van de Belgische vrijwilligers van de Campagne van Mexico van 1866.

Nog een 100-tal paarden werden opgeëist en, zoals de vorige dat, op de trein geladen naar Antwerpen waar het 7A in oprichting was. Die verdomde lijsten herschrijven hield mij bezig tot 11u. 's avonds.

En dan kwam de ondertekening in Munich!

De Vrede voor 1000 jaren en... de demobilisatie. De luitenant van de Rijks-

wacht hield mij in dienst, want de opgeëiste paarden gingen terugkomen en moesten terug aan hun eigenaar overgemaakt worden.

Het was op een afgrijselijke avond van koude regen dat de trein aankwam in het station van Oudenaarde. Het was, beschut door de gothische galerij van het Stadhuis, dat ik gedurende een groot deel van de nacht werkte. Dat heeft zo 2 of 3 dagen geduurd. Ik logeerde nog steeds in het restaurant "Den Olifant" waar ik de zondag het bezoek kreeg van mijn ouders en van mijn verloofde.

De maandag bleef er nog maar een enkel paard over dat moest terugkeren... de volbloed met wie wij zo veel last hadden gehad om hem in te laden. De eigenaar had een fles champagne beloofd bij zijn terugkeer.

Op een morgen herken ik vóór de "Olifant", ingespannen aan de kar van een groentenboer, een van mijn opgeëisten. Bij het zien van een "kaki" rolt hij verschrikt met de ogen en... trekt er in galop van onder... in een straat met enkele richting!

En, zoals men in het Frans zegt, "n'écoutant que mon courage", storm ik er achter vooraleer het een ongeluk veroorzaakt. Ik houd mij vast aan het linker deel van het lamoen en cm. per cm. schuif ik op om tenslotte de teugel te kunnen grijpen en het op hol geslagen paard te kunnen doen stoppen. Ik tracht het te kalmeren door het te strelen en geef het terug aan zijn meester. Het is pas achteraf dat ik mij rekenschap gegeven heb van het gevaar aan hetwelk ik mij blootgesteld had. Indien ik gevallen was terwijl ik vóór de wielen van de kar liep, zou ik geen gelegenheid gehad hebben u deze episode te vertellen.

De Arabische volbloed kwam terug in het begin van de namiddag tot grote blijdschap van de eigenaar die woord hield en ons tracteerde op champagne. Na 8 dagen de rol gespeeld te hebben van "Secretaris van de Remontecommissie" was ik terug in de kazerne.

Deze historie heeft nog administratieve gevolgen gehad.

Bij mijn vertrek in Gent had men mij een 50-tal stalhalsters meegegeven voor meer dan 400 op te eisen paarden! In 1939, toen ik reeds het burgerleven hernomen had, eiste men ze van mij terug. Ik heb zonder te liegen kunnen antwoorden dat er enkele honderden halsters aan de dispositie van de Intendance lagen in de gevangenis van Oudenaarde, waar een der lokalen er volgepropt mee was.

Verder vorderde men van mij de kosten van mijn verblijf en eetmalen in het restaurant "Den Olifant" voor hetwelk ik een inkwartieringsbiljet gekregen had. Daar heb ik zelfs niet meer op geantwoord. ADMINISTRATIE!!! De laatste minder aangename belevens in november 1938 bracht mij in het Militair Hospitaal met een abcès in mijn keel. Ik verloor er enkele kilogrammen van de 15 die ik er bijgewonnen had gedurende mijn legerdienst. Drie weken herstelverlof deden mij terug enkele kilo bijwinnen. En dan... het

De auteur Jaime Jurdan (een tijdje geleden!).

Dezelfde, gezeten op zijn fameuze "Feusant".

afzwaaien. Paardrijdend op de besneeuwde kazernekoer met mijn luitenant, zei hij iets dat ik nooit vergeten heb en dat ik zeer op prijs stelde: "Jurdan, ik heb getracht een goede onderofficier van u te maken, en ik geloof dat ik daarin geslaagd ben."

Jaime JURDAN

1914. HET UITBREKEN VAN DE EERSTE WERELDOORLOG (Vervolg en Slot)

(...)

Iedere dag stroomden nog vluchtelingen toe te Gent. Het Feestpaleis was overvol. Zevenduizend mensen lagen daar op een stroleger. De politie moest dagelijks toezicht houden. Niettegenstaande er reeds honderden verder getrokken waren, herbergde de stad Gent op dat ogenblik ongeveer 8000 vluchtelingen.

Ik was gelast met een bijzondere bewaking. Het meisje van Arthur had geen werk meer op de fabriek en was dienstster geworden in een kroeg. De avond te voren was Arthur door de patroon en enkele verbruikers hardhandig op straat geworpen. Dan had hij een geweerkogel door de vensterruit geschoten. Daar was hij weer. Hij zat niet te paard maar op een fiets. Een karabijn hing op zijn rug aan een riem. Als enig militair kenteken droeg hij de politiemuts van de Jagers te Paard. Om mij ging hij niet binnen in de herberg. Hij zegde dat hij dezelfde nacht met enkele andere manschappen en een overste die in Kongo gediend had, achter de vijandelijke linies in een tunnel de spoorverbinding met Frankrijk moest helpen oplazen.

Buiten enkele uitzonderingen was het Gents politiekorps samengesteld uit oudmilitairen: een twintigtal officieren, 12 secretarissen, 21 brigadiers-controleerders en een honderdtal manschappen. Bij grote gebeurtenissen hielpen de pompiers de orde handhaven alsook de 60 nachtwakers die bij gelegenheid dagdienst deden. De gerechtelijke politie was nog niet ingericht (2). De rijkswacht hielp ook mede om de orde te handhaven.

Mijn dienstoverste was rechtvaardig zowel voor arme als voor begoede inwoners en hij werd geacht in zijn omschrijving. Zijn zorg was om op zijn wijk iedereen in vrede te laten leven binnen de grenzen waarin vrij mag gehandeld worden. Hij was zagezegd alleenvertegenwoordiger van het wettelijk gezag; op bestuurlijk gebied enkel verantwoording verschuldigd aan

2. De Gerechtelijke Politie bij de Parketten (G.P.P.) werd opgericht bij wet van 7 april 1919.

de burgemeester, bij tussenkomst van de oppercommissaris, en rechterlijk gebied aan de Procureur-des-Konings en de Procureur-Generaal. Mijn commissaris was niet alleen politieman maar ook een mens. In zijn kabinet hing de antieke spreuk; *Dura Lex, Sed Lex*. Tegenwoordig zegt men: "De schrik voor de politie is het begin van de orde". Hij hielp de mensen met raad en daad en zijn voornaamste taak bestond er niet in hen te doen bestraffen. Daarbij was hij eerlijk en onomkoopbaar. Nutteloos kwamen barhouders met mooie diensters of uitbaters van andere gemakkelikheden, waar hij thans toezicht moest op houden, om voorstellen te doen in hun voordeel of bij hun concurrenten overtredingen te doen vaststellen. Hij roemde er niet op dat zijn wijk een modelwijk was om door de weerkaatsing zelf in het licht te staan en nochtans hij had er redenen toe. Hij was officier geweest bij het leger en toch niet aanmatigend. Voor zijn personeel was hij een vader en een raadsman doch verlangde voor eenieder, in elke omstandigheid, een tuchtvolle, beschaafde houding en de volle waarheid. Hij was niet haatdragend doch vergat niets. Als hij ondervond dat een ondergeschikte niet correct was, moest die later geen enkele gunst meer verwachten. Als hij een straf moest voorstellen dan was moeder of vrouw er nooit het slachtoffer van. Hij vond er behagen in een wild veulen, dat in zijn stoeterij rondholde, te temmen en af te richten.

Volgens het reglement op de uitvoering van de algemene dienst moest de commissaris drie maal per week, in het bijzijn van zijn adjunkt, onderricht verstrekken aan zijn agenten. Er was nog geen politie-school waar de agenten op proef maanden lang leergangen volgen. De agenten moesten van zodra zij een uniform droegen alleen en zonder of met weinig onderricht, de hinderlagen en verantwoordelijkheden van de dienst trotseren. In plaats van drie dagen per week gaf hij iedere dag theorie aan zijn nieuwe agenten. Voor sommigen was dat vaak een last. Zij kregen slaap en zouden liever in de open lucht gaan, of bij Rosa om een glas bier. De anderen gaf hij geduldig uitleg. Zij moesten hun bevoegdheden en rechten leren kennen maar niet het minst dezes grenzen. Er zouden ogenblikken komen dat zij zonder aarzelen onder zijn gezag en verantwoordelijkheid beslissingen zouden moeten treffen alvorens aan iemand raad te kunnen vragen. Een daad, zelfs door onwetendheid gesteld, is voldoende om ter verantwoording te worden geroepen. Een willekeurige daad zoveel te meer. Wanneer de politieman zelf de vrijheden van de burgers, door de grondwet gewaarborgd, niet eerbiedigt, begaat hij een strafbare daad, want wat gedaan is tegenover een onschuldige kan niet meer hersteld worden en het vertrouwen dat de bevolking in de politie stelt wordt er door geschokt. Nu in deze gevaarlijke tijd was het nodig dat vertrouwen te bewaren. Dit wil niet zeggen dat er geen grenzen zijn. Het devies is voorkomen dat de wet overtreden wordt en het beteugelen van zodra er noodzaak toe is. Nadat de middelen van overtuiging en overreding

uitgeput waren, moesten met bedaardheid en vastheid de dwangmaatregelen getroffen worden. Eerst overtuigen daarna handelen en met kracht. Wanneer een wanbedrijf of misdaad voltooid is moet met vaste hand ingegrepen worden. Het werk van een politiemans is een der meest veelzijdige en moeilijkste taken doch een gepaste opmerking of raadgeving op het juiste oogenblik kan veel wanorde voorkomen.

Hij zegde verder: "Van al uw tussenkomsten zult u een verslag maken waarover ik zal oordelen." De commissaris legde nadruk op de onderwerpen welke hij behandelde, met voorbeelden van wat mocht en niet mocht, zoals dronkenschap op de openbare weg, matigheid en onthouding van drank, misbruik van gezag en machtsmisbruik, eerlijkheid en bescheidenheid in dienst, aanmatiging, onbeschoftheid, eerbied jegens de overheid, tucht in het korps, krijgshaftige houding, behoorlijke kledij en uitrusting. Geruststellen, kalmeren, richting geven is ook politiewerk.

Op het einde gaf hij lezing van uitlatingen gedaan door geleerden en schrijvers over de politie in het algemeen. De taak van de politie bestaat er in de goede burgers, zonder vrees of gevaar, hun gewoon leven te laten leiden; de individuen met onmaatschappelijke gewoonten of neigingen af te schrikken en door overreding en voorbeeld tot een normaal leven aan te zetten; de verantwoordelijke personen, die een gevaar vormen voor de maatschappij, aan de rechtbanken over te leveren. Robert Peel, die Schotland Yard oprichtte, streefde naar gepaste verhoudingen tussen politie en bevolking door te wijzen op de dienende taak van de politiemans tegenover het publiek. Dat veronderstelt geduld, wilskracht, karakter, moed, vaderlandsliefde en een oneindig aantal andere deugden.

Ik had het vertrouwen verworven van mijn commissaris die mij bij iedere gelegenheid met buitengewone diensten gelastte. De collega's brachten mij dan spottend een groet zoals aan een overste.

Toen ik op het bureel werkzaam was met de secretaris, vroeg ik hem inlichtingen over de wijze van bevordering tot de verschillende graden en de wedden van het personeel.

De secretaris was begaafd, geschoold en had ondervinding. Hij was reeds lang bij de politie. De graad van secretaris was een overgang naar de post van adjunkt-commissaris en hun maximumwedde bleef onder de beginwedde van de adjunkt. Kandidaten voor de graad van adjunkt, die geslaagd waren in het schriftelijk en mondeling examen, werden indien er plaatsen beschikbaar waren zonder meer tot die graad benoemd. De secretaris was de spil van het wijkcommissariaat. Bij afwezigheid van de politieofficieren moest hij hen bij dringende omstandigheden vervangen. Voor de oversten was hij de archivaris; voor de minderen een vraagbaak. Al de bundels betreffende de bestuurlijke zaken werden door hem behandeld en soms ook rechterlijke. Hij beval de diensten van het ondergeschikt personeel. Ieder

politieagent bewaakte 's morgens van 6 tot 10u. een serie van de wijk om het oog te houden op de openbare reinheid, de orde en veiligheid op de openbare weg, het toezicht op de woonstveranderingen der bevolking en inlichtingen te bezorgen door de overheid gevraagd. De bedienden op het bureel - de bijzondere agenten - werden zonder examen benoemd. Zij ook hadden raad nodig als het geen routinewerk betrof. De beginwedde van commissaris bedroeg het driedubbele der wedde van de agent. De oppercommissaris had daarbij een vergoeding, bijna hetzelfde als de jaarwedde van een agent.

Secretaris geworden na geslaagd te zijn in het examen van adjunkt, was hij onderweg blijven steken. Zijn beschermer had onenigheid met de oppercommissaris en hij was voor het hekken blijven staan. Op meer dan één wijk bleef een secretaris stropen en dat was nodig. Zij waren de sergeant-majours bij het leger. De officieren kwamen en gingen, zij bleven. Zo draaide alles gesmeerd. De secretarissen bleven jarenlang aan dezelfde wedde hun werkkraft geven voor hun oversten. Als zij hun lot aanvaardden dan werden zij met rust gelaten. Indien echter hun ruggegraat niet plooiden, dan bestonden er middelen om hen te breken. De secretaris had een stokpaardje. Hij wilde de politiemannen groeperen. Niet als opstandelingen. Verenigen was in die tijd een kwaad. De leuze was: "Verdeel en regeer". Neen! Hij wilde een Verbroedering (3) stichten en een mutualiteit om bij ziekte voor hen of hun familieleden de kosten te dragen. Hij had het aangedurfd in een krant een wekroep te plaatsen met kleine speldeprikken, weliswaar. Hij schreef: "Het juiste uur is gekomen om een besluit te nemen. Anders is het te laat. Geen inertie meer. Wij hebben hoop en vertrouwen op de eerlijkheid van de leiders om een lichtbaken te zijn en klaarte te brengen. Wij zullen de mistoestanden moeten bestrijden en niet de personen waaruit zij geboren werden. De spreuk tand om tand, zullen wij niet eeuwig in zwang houden. Het wroeten ten bate van het Ik-godendom, teneinde het egoïstenparadijs te bereiken, zal eindigen. Het moet gedaan zijn met de gemeenschaphaters, loftrompetters, die aan de mandatarissen zulke slechte diensten bewijzen. De leiders moeten optreden. Wij vragen niet om als troetelkinderen behandeld te worden. Enkel dat zij vernieuwen wat dood en versleten is. Hun hoge roeping vervullen van voorlichter bij allen wie het onderscheidingsvermogen gering is. Belangloze bescherming verlenen aan verdrukte, miskende personen. Dat zij aandringen op waarheid, rechtvaardigheid en gelijkheid in het volbrengen van de zending.

Teleurstelling schaadt de gemeenschappelijke belangen. Wees van de daad en begrijp onze verzuchtingen. Laat U niet afleiden door geleerde formules. Leef niet langer in de gewontesleur die verlamt, elke activiteit, alle lust

3. Het Nationaal Verbond der Ondergeschikte Politieambtenaren (N.V.O.P.A.) werd opgericht in 1901. De Gentse afdeling droeg de naam: Gentse Politieverbroedering (G.P.V.).

ontneemt en doodt. Dat de oversten de hindernissen en de struikelblokken uit de weg nemen voor hen die vooruit willen, opdat zij de moed niet verliezen. Dat zij liever voorlichters wezen, zelfs als het hen moeite geeft, en niet de vriend zijn van hen die met gemene zelfzuchtige plannen trachten te behagen, ploeteren, wroeten en vooruitdringen als moest het geluk en het brood aan onschuldigen ontnomen worden. Toewijding, plichtsbesef en vlijt zijn van geen tel meer tegenover judaswerk. Zij maken plaats voor vernedering, hoon en sarcasme."

Hij werd ter verantwoording geroepen, moest zich stil houden en had verder op niets meer te rekenen. Hij werd overgeplaatst naar een andere wijk, gelukkig bij een begrijpende overste. In zijn opzet voor het stichten van een mutualiteit was hij geslaagd maar voor de Verbroedering ging het lastig. Het personeel was ingedeeld in twee groepen en enkel 's avonds - na 10.30u. - konden zij samenkomen.

Er bestond een commissie samengesteld uit de burgemeester, een schepen en drie gemeenteraadsleden die de titels en bekwaamheden onderzocht voor benoeming tot graad van politiecommissaris, van adjunkt en van het lager personeel. De brigadiers-controleerders werden zonder examen door het College van Burgemeester en Schepenen bevorderd. Enkel voor de graad van adjunkt en secretaris moest een examen afgelegd worden. Het examen van adjunkt was niet zo moeilijk. De benoemingen waren reeds op voorhand gekend. De uitslag ging van mond tot mond bij het personeel voor dat het examen plaats vond. Voor de graad van secretaris, als de kandidaten niet op voorhand vragen en antwoorden kenden en van buiten hadden geleerd, zoals de cathecismus, moesten het sterke krachten zijn om een voldoende uitslag te bekomen. Bij het laatste examen ging het zo ver dat een gemeenteraadslid in volle zitting de tekst las van het Frans dictee en protest had aangetekend. De postulanten hadden op de koop toe die literatuur moeten vertalen.

Ziehier dat proza: "Il y a quelque vingt ans, nous pagayions sur ce ruisseau méditerranéen, pendant que les scarabées faisaient bruire leurs jolis élitres sous les lauriers thym et les lauriers sauce, d'où tombaient des pétales amarantes et roses. Une foule de dames patronesses marmottaient au débarcadère, sous le patronage du pâtisier caduc. Là croissaient nos accacias, nos zinzolins, fleurs-de-lys et nos chrysanthèmes poivré..." enz.

Hij vroeg of dergelijk examen niet aan het belachelijke grensde, in aanmerking genomen de aard van het uit te oefenen ambt en drong aan om veeleer een praktisch examen voor te schrijven.

Celina had een brief ontvangen van Jef. Zijn regiment was in de strijd geweest bij Rotselaar en hij was niet gekwetst geworden. Zijn compagnie had moeten wijken aan het gehucht Molen, bij de brug van de Dijle welke op die plaats een klein eiland vormt. De vijandelijke infanterie en het mitrail-

leursvuur hadden hen veel verliezen toegebracht. De Molenbrug was zwaar gebombardeerd geworden en in een naburig bos waren zij in een hinderlaag gevallen. Bij de aftocht werden de manschappen afgesneden van de andere troepen en zij hadden zich in de Dijle geworpen om zwemmend de andere oever te bereiken. Het grootste deel van de officieren en manschappen waren gedood of vermist. Celina wilde haar man zien. Ik kon haar wegens mijn ambtsbezigheden niet vergezellen. Rustdagen bestonden niet en de verlofdagen, tien per jaar, waren geschorst. Ik deed ongeveer 12 uren postdienst per dag zonder de tijd mede te rekenen voor het op- en afkomen van de diensten welke gedaan werden in drie beurten. Iedere dag begon mijn werk om 6 uur 's morgens en met late post werd ik om 10.30u. 's avonds afgedeeld.

(...)

Carolina, Celina en Martha bleven nog tot 's anderendaags bij Wiesje en zij keerden terug met de trein naar Gent.

Op het einde der maand september ontvingen de nieuwe agenten hun eerste maandwedde van 118,12 fr., min 10 fr. voor de kledingsmassa, betaald met noodgeld uitgegeven door de stad Gent. Het waren doorboorde vervallen rentecoupons van de lotenlening der stad Gent 1896 waaraan een fictieve waarde van 2 fr. werd toegekend. Dit ruilmiddel moest door eenieder op het grondgebied der stad in betaling aanvaard worden.

Er werd reeds beweerd dat de forten van Antwerpen aangevallen werden door de Duitsers. Nochtans zolang de regering te Antwerpen bleef was de bevolking gerustgesteld. Er kwam meer nieuws.

Gekwetste soldaten werden per trein naar Gent overgebracht. Zij werden opgenomen in het Militair Hospitaal en de noodambulances in Flandria Palace, Instituut Moderne, het Dispensarium van Les Industries Textiles Réunies en de zaal Valentino op de Kuiperskaai. De stad Gent zelf had een verbandhuis ingericht in het Feestpaleis. Aan het Zuidstation stond weerom een masse volk om de aankomst te zien van de gekwetsten. In het verloop van een paar dagen kwamen twee treinen uit Antwerpen met meer dan duizend gekwetsten.

(...)

Ik was in dienst met Victor, de oude agent. Hij kwam in gesprek aan de Heilig-Kerstkerk met Mevrouw Delabare. Haar enige zoon had zeer jong, op 4 augustus, vrijwillig dienst genomen bij het leger en hij lag nu in het Militair Gasthuis. Victor legde haar uit, bij middel van zijn landkaart, hoe de Moffen in een zak gekropen waren en niet verder konden of durfden gaan. De Fransen en Engelsen wachtten tot wanneer de Rus, die zijn troepen van heel ver naar het front moest brengen, in actie kwam om de strop toe te halen. Dan zou men de Duitsers zien spartelen. Victor was een optimist.

Iedereen kwam hem het laatste nieuws vragen. Terwijl hij daar stond kwamen een viertal vluchtelingen hem de weg vragen naar het Meerhem. Hij vroeg hen van waar zij kwamen en ze zegden dat de Duitsers te Rijsel waren. Victor maakte zich kwaad. Hij haalde de tabak weg van achter zijn kiezen en beet er op zodat het sap uit zijn mond spatte. Aan de omstaanders zegde hij dat ze logen en hij dreigde hen te lijf te gaan. Waren die mensen niet weggelopen dan had hij zijn sabel getrokken. Hij liep een eind achter hen op een andere wijk waar hij niets te zien had.

De eerste en de tweede oktober werden de forten van Liezele en Breendonk aangevallen. Op zaterdag drie oktober kwamen door Gent ganse treinen met Engelse soldaten die naar Antwerpen optrokken. Op woensdag zeven oktober trokken honderden stukken veldgeschut door Gent. De Nijverheidslaan en de Palingshuizen stond vol paarden, kanonnen en munitiewagens. Jonge agenten van de wijk, waarvan enkele in burgerkledij, werden gezonden naar het St.-Pietersstation om de aankomst af te wachten van Franse marinefuseliers. Zij hadden tot opdracht zulks aan het volk mede te delen en zelf toe te juichen als de soldaten toekwamen.

Drie regimenten reservisten, onder bevel van admiraal Ronarch, kwamen uit het station en werden door nieuwsgierigen en agenten luidruchtig begroet. De Franse soldaten riepen: "Vive la Belgique".

Het werd reeds schemerdonker. Zij trokken op naar de Brusselsesteenweg om, in de omgeving van Melle, de Schelde te gaan verdedigen. Een uur later was de hemel gans verlicht in de richting van Dendermonde. Men hoorde losbrandingen van de artillerie.

's Anderendaags deed ik bewakingsdienst aan het Duits Consulaat, in de Fiévéstraat. De zoon van een Engels reder was hier menigmaal met mij in gesprek geweest. Hij was in verlegenheid omdat de Engelsen bericht hadden gekregen het Belgisch grondgebied te verlaten en in het stapelhuis had hij een partij van 10 ton ongebrande koffie opgeslagen. Hij vroeg mij of ik de koffie wilde kopen op termijn, aan de prijs van de markt, met uitstel van betaling tot na de oorlog. Ik heb zijn aanbod niet aangenomen. Later heb ik mij afgevraagd waarom ik het niet gedaan heb.

Op post zijnde aan het dok werd mijn aandacht gevestigd op een man per rijwiel die sprak met vreemde tongval en aangezien werd als spion. Ik sprak hem aan en bemerkte dat er geen rijwielplaat op zijn voertuig stond. Hij was Nederlander en met zijn motorvoertuig kwam hij geregeld met kaas en gedroogde vis naar Gent. Hij ging met mij op zijn schip en kon bewijzen dat hij hier kwam voor de handel.

's Anderendaags was ik gelast met een boodschap naar de Port Arthurlaan. Port Arthur is de naam door mij gegeven aan de nieuwe maritieme instelling. In 1905 kwamen de Deense stoomboten Lars Cruse, Hans Tavsen, en Peter Willemoes naar de Gentse haven met mijnhout voor de firma Constant van

Luik. De werven van die zaak waren aan de kleine dok. Daar was losplaats te weinig voor de schepen die regelmatig terugkwamen en het vergde veel kosten om plaats te maken aan de kade. Enkele schepen waren reeds gelost. Dan ging men lossen tussen de loodsen van de voorhaven en daar was ook geen plaats meer.

De eerste honderd meter kaai van de nieuwe haveninstelling waren intussen voltooid geworden en die plaats werd voor de eerste maal in gebruik genomen voor het lossen van het schip "Lars Cruse". Ik was boodschapjongen bij de firma Constant. Bijna al de werklieden woonden langs de Dampoort. Sommigen moesten daar gaan werken. De afstand naar het nieuwe werk was ongeveer een uur, langs het handelsbassin en een lange weg tot aan het kanaal van Terneuzen. Het was tijdens de oorlog tussen Rusland en Japan en er werd veel gesproken over de verafgelegen haven "Port Arthur" waar zeeslagen geleverd werden. Ik zinspeelde op die lange afstand toen ik aan de werklieden meedeelde dat zij "Port Artur" moesten gaan.

Nadien werd de weg Port Arturlaan geheten. Nu draagt hij officieel die naam.

Langs de Port Arturlaan, in de richting van Meulestede, stapten afgematte Belgische soldaten van het voetvolk, sommigen met een ransel, anderen met een cementzakje op de rug. Enkele hadden nog soldatenschoenen, anderen liepen op scheefgelopen burgerschoenen of sloften op koorden sloffen.

Tussen hen liep Jef. Aan zijn ransel hing een kleine spade waarmee de kinderen spelen en hij zei mij dat het speeltuig hem reeds het leven had gered. Het diende om zich in te delven.

(...)

Een trein uitsluitend voor vluchtelingen reed nog naar Holland. De spoorweg naar Gent was voorbehouden voor de troepen. Soldaten op berries, op krukken en geholpen door verplegers en verpleegsters sukkelden verder. De stations stonden open, de loketten waren gesloten. De mensen kropen op de daken van de wagons of stonden op de treeplanken. Enkele treinen bleven rijden. Het spoorwegpersoneel deed meer dan zijn plicht. Na de koning vertrokken ook de ministers, de vreemde gezanten en Winston Churchill, de lord der admiraliteit, die het Engels leger had vergezeld dat de Belgen was komen helpen.

Langs een noodbrug was zijn compagnie over de Schelde gekomen. Daarna onder groot lawaai met gerammel van een lange reeks kanonnen en munitiewagens en gedreun van paardenhoeven trok de veldartillerie naar de andere oever.

Zij waren te voet van Antwerpen gekomen. Onderweg hadden zij geslapen in schuren of langs de straten in een dorp. Nu zou Jef een dagje in een bed willen slapen. Wij gingen samen een glas bier drinken bij Sies Carré. De

man spande zijn poney in en met zijn tonwagentje, fier als een pauw omdat hij een soldaat mocht vervoeren, reed hij met Jef eerst bij zijn vrouw om afscheid te nemen en daarna in galop achter zijn makkers die reeds een eind naar Wondelgem opgemarcheerd waren.

Op zaterdag 10 oktober was ik gelast om dienst te doen in de stad. Op de Koornmarkt waren de Franse soldaten bezig met vlees te laden op een paardenkar aan de beenhouwerij Schandevel. Ik moest orde houden aan de Lakenhalle waar visa's gegeven werden aan vluchtelingen die naar Engeland wilden vertrekken. Er stonden veel mensen te wachten. Een heer, met vrouw en twee kinderen, vroeg voorrang hetgeen ik hem toestond. Hij was overgelukkig en wilde mij de eigendom overdragen van de groothandel in koloniale waren welke hij te Aalst verlaten had. Een bewijs zou ik niet geweigerd hebben vermits ik dicht bij de stedelijke burelen was en met twee getuigen aanstonds de handtekening kon doen wettigen. Alvorens de man terug was werd ik geroepen naar mijn wijk. Ik kreeg opdracht om in de Lourdesstraat de burgers die daar in de weg liepen van Schotse soldaten, de plaats te doen ruimen. Bedaard, flegmatisch liepen de mannen met rokken daar rond. Zij waren bezig met loopgrachten aan te leggen, in achteruitgetrokken linie, tussen de spoorweg en de Bernmaaiedreef en een chicane te maken met zandzakken onder de spoorwegviaduct. Langs de spoorweg Gent-Zelzate, was op een wagon een kanon, gans in het koper opgesteld, gericht naar de Motorstraat. De Schotten waren over Bordeaux van Egypte gekomen. Zij waren goed voorzien van gouden ponden maar hadden geen rookgerief. Een koffiehuishoudster uit de buurt deed direct een voorraad in. Er kwamen Duitse vliegtuigen over en ik moest ieder maal mede met hen wegduiken. In de loop van de voormiddag kwam een patroelje bestaande uit een Engels en een Belgisch legerofficier en een rijkswachter naar de gevechtspost der Engelsen die ingericht was in de brouwerij Naudts in de Lourdesstraat. Van de sergeant vernam ik dat de Duitsers genaderd waren tot aan de gemeente Beervelde. Rond de middag vertrok een deel van de Schotse soldaten om hulp te bieden aan Engelse marines die te Moerbeke omsingeld en tegen de Hollandse grens gedrongen waren. Over het kanaal van Terneuzen lagen Belgische troepen.

De dag nadien, op zondag, was het toezicht der Schotten verscherpt. De burgers mochten niet meer langs de Motorstraat. Zelfs de melkboeren die van de stad kwamen, moesten blijven staan. Ik werd verzocht om de mensen te ondervragen en hun uitleg te vertalen. Zo konden sommigen nog naar hun huis terugkeren. Na de middag kwam een heer uit de richting der stad en vroeg om doorgelaten te worden. Hij zegde naar Oostakker te gaan om een bezoek te brengen aan een familielid. De Schot zegde dat zulks niet dringend was en later kon gebeuren. Daarna kwam die man terug. Nu was het om een

bedevaart te doen naar Lourdes. Dat kon niet. Het was geen uur later als dezelfde man werd binnengebracht door vier soldaten met de bajonet op 't geweer. De uitkijkpost op de toren van Meulestede had bemerkt dat hij te Port Arthur tussen de houtstapels seinen gaf met de armen terwijl een "taube" boven zijn hoofd vloog. Hij werd geleid naar het hoofdkwartier der Engelsen. Een grote menigte stond op de Kalandersplaats waarop het gebouw uitgaf. Een Gents burger uit de groep gaf een kaakslag aan de gearresteerde en liep weg. Eén soldaat, vlug als de wind, snapte hem vast en geleidde hem ook naar de post. Toen het reeds donker was zag ik in de velden kleine lichtjes opgaan en weldra uitdoven. Ik vernam dat daar de eerste loopgraven van het bataljon lagen.

's Avonds om 10u. maakten de soldaten toebereidselen voor de aftocht en zij verzochten mij om te vertrekken en er met niemand over te spreken. Een weinig later hoorde ik, in de richting van Terdonk, een brug opblazen. Langs mijn weg stonden mensen in groepjes te praten. Zij wilden weten wat er gebeurde.

Na 10 dagen beschieting en vernieling der omsingelde forten wilden de Duitsers met hun rechtervleugel de terugtocht afsnijden van het Belgisch leger. De 8ste oktober trachtten zij over de Schelde te komen te Grembergen. Te Schoonaarde gelukte het maar zij werden tegengehouden door de karabiniers te Berlare. Eenheden van de Duitse ruitery en infanterie waren Kruishoutem en Nazareth genaderd. Te Eeke onderscheidde zich de Belgische rijkswacht. Dezelfde dag kwam Admiraal Ronarch met zijn marinefuseliers de Belgische troepen, die rond Gent opgesteld waren, helpen.

De 9de oktober kwam de 7de Britse divisie onder bevel van Generaal Capper. Zij werd afgeslagen door de Duitsers die de stad Lokeren bezetten. De 37ste brigade landweer marcheerde op naar Lochristi. De eerste Duitse hulpdivisie en het eerste Beierse landweer vertrok van Aalst naar Melle-Kwatrecht, Gontrode en Lemberge.

De zegevierende Duitsers joegen de Engelse en Franse soldaten, die de aftocht van het Belgisch leger dekten, voor zich uit in de richting van Gent. Te Melle-Kwatrecht werden zij tot staan gebracht. De brigade van Admiraal Ronarch bestaande uit twee regimenten van drie bataljons territorialen en een compagnie mitrailleurs, ongeveer 6.000 man, welke van Parijs naar Duinkerke was gestuurd, kreeg bevel om op te marcheren naar Antwerpen. De 8ste oktober 's avonds passeerden zij door Gent en daar de aftocht van het Belgisch leger reeds aan gang was, stapten de mannen af in het Sint-Pietersstation. Zij marcheerden met gezwinde Franse looppas naar Melle waar zij de loopgrachten gemaakt door de Belgen gingen bezetten. De boog van de Schelde tussen Lemberge en Schelderode werd verdedigd door het Belgisch leger. Het was niet gesteund door geschut. Gelukkiglijk werden drie batterijen van de vierde brigade Belgische artillerie, die zich reeds had

onderscheiden te Halen, ter hulp gezonden. Twaalf stukken werden opgesteld bij de Lindenhoek, één batterij gericht op Kwatrecht, één op Lemberge en één in de richting van Schelderode.

Alhoewel groter in aantal wat betreft manschappen en geschut, werden de Duitsers er twee nachten en twee dagen opgehouden. Zij zetten hun grootste macht in op het front ingenomen door de Franse fuseliers die te Kwatrecht de Brusselsesteenweg versperden. De Fransen vochten heldhaftig maar konden het niet bolwerken tegen de overmacht. Zij moesten wijken naar de berm van de spoorweg. Zonder ophouden maaiden de Belgische kanonnen in de Duitse rangen die oprukten, beschoten een batterij aan de spoorwegovergang te Kwatrecht en manschappen die uit het bos van Gontrode opdaagden. Toen de opmars verzwakte deden de mariniers een tegenaanval, gesteund door het Belgisch geschut. Het rumoer van de strijd was tot in de stad doorgedrongen. Men bracht doden en gekwetsten binnen. De burgers liepen samen en luisterden naar het kanongebulder dat uit de richting van Melle kwam. Op de Brusselse- en de Antwerpsesteenweg stonden nieuwsgierigen. Tijdens de nacht werd het gevecht gestaakt en trokken de strijders zich terug op Gent. De baan moest vrijgehouden worden voor de troepen die aftrokken. Belgen, Fransen en Engelsen gingen in de richting van de Brugse Poort. Aan het stadhuis stond reeds gans de dag een menigte opeengepakt, nieuwsgierig om iets te vernemen over het verloop van de gevechten. Daar waren hogere officieren en hun paarden stonden gezadeld om te vertrekken. Te 11 uur werden in de stad al de lichten gedoofd en de Engelsen begonnen zich overal terug te trekken. Thuis gekomen zegde ik aan mijn vrouw dat de Duitsers op komst waren en vroeg haar of zij wilde vluchten. Zij aarzelde. Liever dan naar een onbekende bestemming te trekken wilde zij in haar huis met nieuwe meubeltjes blijven te Gent, waar haar bejaarde ouders alleen zouden staan. Op maandag 12 oktober om 5 uur, toen ik opstond, lag aan mijn huis, op het voetpad, voetvolk met volledige uitrusting, afgemat van vermoeienis. Het waren de laatste Belgen die aftrokken. Ik moest terug naar de Lourdesstraat om de mensen te verwittigen in huis te blijven. Zo ver ben ik niet geraakt. Ik kwam langs het houtbassin en de Aerofoon tussen de houtstapels, en een Engelse ruiter reed mij voorbij, de loop van zijn revolver gericht op een Duits soldaat-wielrijder die langzaam volgde. Geen van beide vuurde. Het merkwaardige was dat die Engelse ruiter een aapje bij zich had om hem te verwittigen als er gevaar dreigde. Spoedig daarna kwam een soldaat, in grijze uniform, gevolgd door anderen. De eerste die naderde zette zijn bajonet op mijn borst en las op mijn pet het woord: "Politie". Hij zegde: "Polizei sind hier Engelsen?". Ik antwoordde hem in het Gents dialect dat ik hem niet verstond. Nog met de loop van zijn geweer op mijn borst wees hij naar de sleepboten die de bevrachter Lammens had doen zinken en vroeg daar uitleg van. Hij wees naar het kanaal van de maritieme instelling en

vroeg of langs de overkant Engeland lag. Zijn officier had gezegd: "Dat is het Kanaal". Dan werd hij boos. Hij raasde dat zijn broer gesneuveld was voor Antwerpen. Intussen waren andere Duitse soldaten gevolgd en trok hij verder.

Ik ging aanstonds het nieuws melden op het politiebureau. Daar stond mijn commissaris in officiële kledij met hoge hoed, lange zwarte frak en de driekleurige sluier om de lenden. Na mijn verslag gehoord te hebben zegde hij: "Er zijn nog veel meer Duitse soldaten aan de Dampoort en wij gaan er heen." Hij koos vier mannen om met hem mede te gaan: Paul, mij en twee oudere agenten. Onderweg kwamen mannen ons voorbijgelopen. Zij riepen: "Vlucht, de Duitsers zijn daar" en wij gingen naar hen toe. Aan de Dampoort, aan de overzijde van de brug, stonden een drietal compagnies Duitse soldaten. Een soldaat was bezig met een Duitse vlag aan een paal te hechten. De agenten kregen bevel om de burgers die stonden te praten met de Duitsers te verwijderen. De Duitsers lokten de kinderen met een brokje chocolade en dan kwamen de grote mensen ook. De agenten wilden ze opnieuw doen weggaan, maar dit mocht niet meer. De Duitse officier, een man grijs als een duif en wel 70 jaar oud, zegde tot de politie: "Die mensen moeten bij ons komen." Intussen had een Duitser, een roste Pruis, met een rijzweep naar de sluier van de commissaris geslagen. De politie-overste had niets meer te zeggen en trok zich terug. Dan gaf de Duitse officier zijn bevelen.

Niemand mocht meer over de brug naar de stad toegaan. Die van de stad mochten binnenkomen. Enkele ruiters en soms een soldaat-wielrijder kwamen over de brug en reden de stad in. Rond 10.15u. kwam een auto met witte vlag van de Dendermondsesteenweg en reed naar het stadhuis.

Ik zag mijn broer Richard staan op de hoek van de Dampoortstraat, in burgerkledij en met een fiets. Hij was vergezeld van een ander wielrijder. Voor een soldaat in burger was het op die plaats te gevaarlijk. Al de personen die over de brug kwamen mochten niet meer terug. Ik wenkte Richard om mij te volgen. Hij kwam mij achterna met zijn makker, sergeant-majoor Noël, in het herbergje van Prudence van Laarne. Om 8.30u. was hij binnengekomen bij Carolina, zijn schoonzuster, wiens bruidsjonker hij was geweest. Zijn vrouw Martha was enkele dagen tevoren teruggekeerd naar Oudenaarde bij haar ouders.

(...)

Toen Richard met de laatste troepen over de schipbrug van St.-Anneke getrokken was werd zij opgeblazen door de genie. Over de Schelde was de doorgang naar Gent afgesneden. De Duitsers waren reeds tot bij Zelzate gekomen. Achtentwintigduizend soldaten waren ontwapend aan de grens en in Holland geïnterneerd.

Te Kruibeke was Richard met zijn compagnie nog twee dagen en nachten

blijven bivakken om de aftocht te dekken van de soldaten die naar de Hollandse grens trokken. Dan marcheerden zij naar De Klinge. Evenals andere soldaten, die zich niet wilden laten interneren, hadden Richard en zijn vriend Noël zich burgerkleren aangeschaft. 's Nachts kwamen zij naar Gent en waren nog door de Duitse linies geraakt. De vijand kwam achter hen aan.

Cies Carré had in de herberg bij Prudence een mandje met duiven afgezet. Zijn gespan stond in de Wollestraat. Hij reed met zijn rijtuig voorop om mijn broer en zijn makker buiten de stad te loodsen. Aan het stadhuis stonden de nieuwsgierigen opeengepakt. Duitse ruiters waren van hun paarden afgestapt en onderhielden zich met de burgers.

Twee officieren kwamen van de trappen en de Belgische, Franse, Engelse en Russische kleuren alsook de stadsvlag werden neergehaald en door de Duitse oorlogsvlag vervangen. Twee Gentse schepenen moesten de ruiters begeleiden over de Sint-Michielsbrug naar de grens der stad te Mariakerke. Cies zag de rosse in de Veldstraat. Hij moest daar goed zijn weg kennen want hij ging de kleine straatjes binnen.

Langs de Nederkouter, de Kortrijksestraat en de Meersstraat geraakten zij tot dicht bij het lusthof "'t Patijntje". Kleine jongens riepen hun toe dat de Ulanen reeds aan de spoorwegbrug stonden. De Snepbrug was opgeblazen op het laatste ogenblik. Er lag een bootje aan de oever van de Leie op de plaats waar overgezet werd. De eigenaar van het vaartuig was er niet. Richard en Noël konden het losmaken. Zij legden er hun fietsen op en vaarden naar de overkant.

Over de Leie werden zij gevolgd door voorposten van de Duitsers, een Ulaan en twee soldaten-wielrijders. Zij reden dapper verder, kwamen een Engelse patrouille tegen en verwittigden de ruiters van de komst der vijanden. Op hun landkaart toonden zij hen de plaats waar de Duitsers zich bevonden. De Engelsers reden er naartoe.

Aan de berm van de spoorweg hadden Belgische lanciers zich in hinderlaag gelegd. Noël en Richard waren scherpschutters en hadden eerste prijzen van het regiment gehaald. Zij gingen ook in de gracht, zetten een politiemuts van de lanciers op hun hoofd en begonnen de aanrukkende Duitsers te beschieten. Zij bleven er tot wanneer een vijandelijk kanon hen beschoot en met de Belgische lanciers trokken zij zich terug. Voor de aftocht kwam nog een lancierspatroelje binnen. Eén der ruiters had zijn paard verloren en liet zich hangen aan de staart van een ander rijdier om nog bij zijn escadron te geraken.

Op de spoorbaan stond een locomotief met een tweetal wagons, gereed om weg te rijden bij de nadering van de Duitsers. Richard en Noël wierpen hun fiets op een spoorwegwagon en reden mee tot in Aalter waar zij de nacht doorbrachten.

De volgende dag reden zij verder per rijwiel naar Brugge. Daar vond Richard een legerdokter die hem achteruit zond. De volgende dag was hij te Oostende. Te Adinkerke, aan de grens, onderzocht de rijkswacht of hij geen vaandelvluchtige was. Dan werd hij opgenomen in het voorlopig verbandhuis te Saint Folquin nabij Bourbourg.

De auto keerde terug met de Duitse officieren. Patrouilles Ulanen met aan de lans een bebloed vaantje, kwamen in de stad om de uitgangswegen te bezetten.

Ik was verwonderd dat op de plaats, gelegen in een andere omschrijving, geen politieofficier van die wijk mijn overste was komen vervangen. De agenten kregen geen bevelen meer. Enkel nog van de Duitse officier. Hij beval dat de mensen die van de stad kwamen niet over de voetgangersbrug mochten gaan of er blijven stilstaan. Ik liep van de ene zijde der brug naar de andere, ging bij Paul die aan de andere kant stond en kwam dan terug. Alvorens te vertrekken had mijn commissaris mij een heer van een veertigtal jaren aangewezen die zich ophield langs de kant van de Dampoortstraat en aan wie ik inlichtingen mocht overmaken. Aan de commissaris moest ik bij een eerste gelegenheid de getalsterkte en zo mogelijk het nummer laten kennen van de regimenten die zouden voorbijtrekken.

Het werd middag. Een officier van de wijk kwam in burgerkledij het personeel verwittigen dat zij niet zouden afgelost worden. Bij een dienst van lange duur kregen de agenten een maaltijd bekostigd door het stadsbestuur. Wij mochten gaan bij de beenhouwer Celie in de Dampoortstraat om twee broodjes met gehakt vlees. In de herberg Het Land van Cadzand kregen wij een glas bier en mochten daar eten. Het was de beurt van mij en Paul. De rosse Duitser was weer over de Dampoortbrug gekomen. Hij liep in de gelagzaal van die herberg en dacht dat België reeds Duits grondgebied was. Op de rand van het biljart legde hij een brokje chocolade om te zien of iemand zou wagen het weg te nemen. Dan kwam hij aan de tafel waar Paul en ik zaten te eten. Hij wilde een gesprek met ons aangaan en kreeg geen antwoord. Wij aten voort. Dan kwam hij tergend naderbij en zegde: "Nu zijt u ook Duitsers". Dat werkte Paul op de zenuwen en hij antwoordde: "Wij zijn en blijven Belgen".

De vertrouwing van de commissaris die aan de toonbank met de Duitsers had staan praten, kwam sussend tussen. Hij zei tot de soldaat: "Laat die politiemannen met rust. Het zijn goede lieden."

De politieofficier deed ons roepen om op dienst te komen. Onze broodjes waren nog niet opgegeten. Veel vlugger dan hij gekomen was, was hij weg en hij liet zich niet meer zien. Ook de oude agenten hielden zich op afstand. Na de middag werd een gekwetst Duits wielrijder over de Dampoortbrug bij de officier gebracht. Ik was op die plaats. Er werd geroepen: "Men heeft

geschoten". In een oogwenk werden een twaalfstal burgers omsingeld en afgezonderd. Ik was er bij en had niet de gelegenheid mij te verwijderen.

Terwijl men het hemd van de soldaat zijn rug stroopte werd hij ondervraagd. Wat was er gebeurd? Had een driftig mens op hem geschoten? Waren er beteugelingen te duchten voor de bevolking van Gent en de bijgelegen voorsteden?

Er was nog geen enkele Duitse krijgsarts ter plaatse en men haalde een dichtbij wonende geneesheer uit zijn kliniek. Hij ook werd bij de groep afgezonderd gesteld. Eindelijk hoorde ik dat de soldaat gewond werd in de rug, aan de grens der stad te Mariakerke, door een Engels soldaat.

De geneesheer haald de kogel uit de wonde en nadat de officier het projectiel nagezien had werd de groep gearresteerden losgelaten. Jonge mannen van de Dampoort, de Heirnis, St.-Amandsberg en Destelbergen trachtten weg te geraken uit de stad.

Daar kwam Juul aan de brug. Hij was gans bezweet. Hij was een oud schoolmakker van mij. Kort geleden had ik een cursus gevolgd van de Engelse taal en van boekhouden. Daar had ik Juul teruggevonden. Het was warm weder en hij droeg een overjas. Hij scheen dikker te zijn want onder zijn mantel droeg hij zijn ondergoed om geen pak te moeten dragen. Hij kwam van de Oude Barreel en had de Duitsers zien opkomen. Met hele regimenten waren zij voorbij zijn huis gemarcheerd naar Gent toe. Alhoewel definitief vrijgesteld van legerdienst wilde hij het Belgisch leger gaan vervoegen.

Sies Carré wist dat de spoorwegbrug, de Muide- en de Meulestedebrug reeds bezet waren door de Duitsers maar tussen Meulestedebrug en de overzet naar Oostakker, achter het kasteel Vincent, aan de pijlers van de onttakelde brug, rechtover de oude statie van Wondelgem, lag de jol van Neel de Antwerpenaar waarmede hij de trossen van zeeschepen aan de kaai bracht om de vast te leggen. Daarmee gingen nog voortdurend, buiten het gezicht van de Duitse wachten, jongens naar de overkant van het kanaal van Terneuzen.

Er kwamen daar zoveel mannen dat zij zelfs te water gingen aan een ton welke naar de overkant getrokken werd. Het grootst deel van de mannen van 17 tot 35 jaar was gevluht.

Rond 3 uur kwamen onder de viaduct van de Dampoort de eerste compagnies van het opmarcherend leger. Wie aan de kleur van het veldgrijs niet gewend was kon die soldaten op het eerste zicht niet onderscheiden. Met fijfers op kop trok een regiment voorbij. Dan kwamen Generaal von Beseler met zijn stafofficieren te paard over de brug. Zij stelden zich op voor de huizen van de brugwachters. Door de compagnie welke volgde werd op de brug de parademars geslagen. Generaal von Beseler richtte daar het woord tot zijn troepen en riep: "De vesting van Antwerpen is gevallen. De Bel-

gische koning is op de vlucht. Zijt u bereid om de Engelsen te gaan bevechten?" Zijn soldaten riepen luidkeels: "Jawohl". Dan voegde von Beseler eraan toe: "Nu trekken wij op naar Oostende." Geen uur later was dat nieuws overgeleid. Een stroom van soldaten volgde: het 33ste regiment reserve infanterie, voetvolk, paardevolk, geschut, allerhande vervoermiddelen en tussenin een muziekkorps. Soldaten gingen voorbij met een roos in de loop van hun geweer. Anderen hadden aan hun geweer een haas gehangen die zij onderweg geschoten hadden. Er kwam een bestelwagen van de dienst der spoorwegen welke omgevormd was in een beenhouwerij. De geslachte zwijnen hingen achteraan. Ongeveer 25.000 manschappen waren voorbijgetrokken en dan hield de stroom op. Achteraan kwam een officier opgestapt, het was een krijgsgeneesheer. Ik vroeg hem of er nog soldaten achterkwamen, maar hij wilde weten waarom ik dat vroeg. Ik antwoordde dat het was om de ordedienst te kunnen regelen en de officier zegde dat dit de laatste soldaten waren van de legergroep, welke langs daar opgemarcheerd was.

Dan kwamen de troepen binnen langs de Brusselsepoort. Zij werden geschouwd aan de lancierskazerne en de soldaten deden daar ook de parademars. Nog dezelfde namiddag had een groot defilé plaats aan het provinciaal gouvernementshotel. De Gentenaars zullen allen op die dag de parademars gezien hebben. Voor één nacht moesten de troepen ingekwartierd worden in de stad. Kazernen en openbare gebouwen werden bezet. Vele soldaten lagen in scholen. Ook burgers kregen militairen in huis. De manschappen van von Beselers legerkorps bleven onder de bescherming der draak van het Belfort. De soldaten liepen weldra rond en vulden de herbergen. Er was nog veel te eten en te drinken te Gent.

Ik zag een dikke Duitser een kilo gehakt vlees met ajuinen bedekt, brood en enkele glazen bier in zijn maag werken. Sommige kerels hadden de weg gevonden of waren hem gewezen naar de instelling van Madame Legros. Haar juffers waren vermoeid van het bedienen der klanten. De soldaten wilden echter nog meer en weigerden haar salons te verlaten. De uitbaatster kwam de hulp inroepen van de politie, maar dat ging niet.

De militaire commandant von Beseler en daarna Generaal-Majoor Jung, moesten de gemeenteoverheid helpen om bij middel van Duitse patrouilles de orde te handhaven. Generaal-Majoor Jung, de overste van de eerste reserve-infanteriebrigade, had juist in de slag van Melle-Kwatrecht een afrossing gekregen.

Hij feitelijk niet, maar een paar honderd van zijn soldaten hadden het leven gelaten langs de Brusselsesteenweg. Hij kreeg het IJzeren Kruis en werd de eerste stadscommandant, de heerser over Gent.

Ik ging eens tot aan mijn huis en vond daar een Duits soldaat met pak en zak. Mijn vrouw was om te sterven. Celina was weer bij haar ouders gaan slapen. Ik dacht dat een bediende van het bureel mij een poets gebakken had door

een soldaat bij mij kwartier te geven. Die kerel voelde zich reeds thuis en vond het er zeer gezellig, juist zoals in een Hollands huis. Ik vroeg hem wat hij er kwam maken. Hij zegde dat hij een kwartier kwam betrekken. Dan vroeg ik hem zijn inkwartieringsbiljet. Het nummer van het huis was juist doch hij moest in de straat van dezelfde naam maar niet op de steenweg zijn. Hij zou gaarne gebleven zijn. Hij is het eindelijk afgetrapt.

Toen ik terug op het politiebureel was kwam met veel lawaai een beschonken Duits soldaat binnen. Hij schopte de deur op en om zijn motorrijwiel binnen te wringen. Een herbergier had hem naar het bureau verwezen. De man wilde absoluut naar Melle waar hij de vorige nacht zo lekker geslapen had. Hij kon zijn voertuig niet meer besturen. Om van die lastpost ontslagen te zijn, hielden de bedienden het voertuig op het bureel en zonden mij met de soldaat naar het bestendig politiebureel bij de officier belast met nachtdienst. Onderweg klopte en schopte de soldaat op de deuren van de huizen. Aan het bestendig bureel was de deur gesloten. Niemand deed open. Ik heb de soldaat kwijtgespeeld in de Baudelohof. Hij kon daar op een bank zijn roes uitslapen.

's Anderendaags was de stad vol met Duitse soldaten. Bruggen en kruispunten waren met soldaten en machinegeweren bezet. De bijzondere gebouwen waar officieren logeerden werden bewaakt.

Vroeg in de morgen weerklonk een kanonschot, het signaal dat de Duitsers zich moesten verzamelen om verder op te rukken. Het ene regiment na het andere, pionieren, voetvolk, ruitery, artillerie en transport marcheerde, voor het dag werd, in de richting van Drongen en Mariakerke. Onafgebroken kwamen uit de richting van de Brusselsepoort nieuwe colonnes met troepen door de stad. Het was het leger van de Hertog von Wurtenburg, dat de rechtervleugel van het Duits leger kwam versterken.

De spoorwegbruggen op de Leie en de Schelde van de lijn Brussel-Oostende waren in de lucht geblazen. Alles moest te voet of per voertuig geschieden. Dagen achtereen trokken de regimenten door de stad. Die soldaten waren nog niet in de slag geweest. Zij hadden nieuwe uniformen, nieuwe pinhelmen, nieuwe geweren, ransels en gordels. Het waren echter geen elitetroepen meer. Mannen met brillen werden naar het front gezonden en er waren zelfs gebochelden bij.

Vooraan reden de officieren te paard, daarna volgden de onderofficieren en soldaten te voet. De officier draaide zijn hoofd naar achter en brulde iets. De onderofficieren riepen: "Zingen" en de soldaten zongen het "Deutschland über alles", "Heil Dir im Siegerkranz" of een ander lied uit hun soldatenzangboekje.

Eén van de volgende dagen was ik op ronde aan de Dokplaats en ontmoette de Hollandse schipper. Hij lag met zijn motorschip geladen met kaas en gedroogde vis aan het stapelhuis. Zijn klanten uit West-Vlaanderen kwamen

niet en hij zou gaarne terugkeren naar zijn land. Hij vroeg of ik de lading wilde bergen en na verkoop van de waren de rekening met hem vereffenen als de oorlog geëindigd was. Het was nu de derde maal in acht dagen tijd dat ik een aanbod kreeg waarmee een fortuin te winnen was. Een partij ongebrande koffie van 10.000 kg op krediet, gans een kruidenierszaak voor niets en nu een scheepslading kaas en vis tegen betaling op termijn. Geen enkel van die kansen heb ik benut. Nooit zou ik nog zulk een aanbod krijgen.

De politiemannen mochten geen handel drijven maar ik was een klakagent voor de duur van de oorlog. Mijn overste had mij echter laten horen dat op dit ogenblik de diensten bij de politie zo nuttig waren als bij het leger, nog meer zelfs, daar de opleiding minstens 3 maand zou duren en wie weet hoe lang het nog oorlog zou zijn.

Mijn diensten zouden daar naar waarde geschat worden voor mogelijke bevordering en ik had er mijn zinnen op gezet om bij de politie een toekomst te vinden. Ik verzond de schipper naar de Koestraat bij een vishandelaar wiens vrouw akkoord kwam maken. Gans de lading werd overgenomen. Toen het schip vertrokken was bleven nog drie grote vaten met pekelharing op de kaai onder het afdak. Zij waren niet verkocht en de schipper had ze niet meegenomen. Elke dag werd de inhoud iets kleiner.

(...)

De eenheid van Leon, haar echtgenoot, was uitgeweken naar Holland. Hij werd geïnterneerd in een kamp te Harderwijk aan de Zuiderzee. Hij was gevraagd om in het kamp leergangen te geven in tekenen en binnenhuisarchitectuur. Alhoewel zij niet in het bezit was van een diploma had men haar aangesteld om freubelonderwijs te geven aan de kleuters van vluchtelingen en geïnterneerden, waarvan de vrouwen naar Harderwijk gekomen waren.

Zij was langs Antwerpen naar Gent gereisd om haar boekje van de spaarkas alsook klederen en ondergoed te komen halen. Met de trein van Gent naar Zelzate zou zij terugkeren bij haar man.

De trein reed nog naar Zelzate en men kon de stad verlaten. Sommigen gingen uit vrees voor de bezetting om in Engeland of Frankrijk te gaan verblijven. Anderen om hun familie te vervoegen in Holland. Sommigen om dienst te nemen bij het leger.

Het Feestpaleis dat bezet was geweest door duizenden vluchtelingen kwam leeg daar de mensen die er verbleven terugkeerden naar hun woonplaats.

De burgerwachten te Gent gebleven of teruggekeerd zouden door de Duitsers niet verontrust worden aangezien zij enkel politie- en bewakingsdiensten hadden gedaan. Er werd echter een voorwaarde gesteld, zij moesten de politie helpen.

Ik werd gelast om met een groep in burger geklede wachten wachtronden te

doen langs de havenkant. Dat ging vrij gemoedelijk en zonder tucht. Altijd had een deel van de wachten grote dorst en ze gingen naar de herbergen om zich te warmen.

Er werd een politiereglement toegepast op de wachten die hun beurt verzuimden. Dan werden zij uitgenodigd om op het bureel uitleg te geven. Als zij niet kwamen werd ik naar hun huis gezonden om de reden van de afwezigheid te kennen en hun verklaring te noteren. Eens kwam ik bij een handelaar, wonende dicht bij het Belfort, die vruchteloos uitgenodigd was. Die heer zegde: "Daarvoor heb ik nu geen tijd meer. U moogt mij gerust vijf frank boete opleggen. De handel kent geen oorlog." Die man had meer nieuws over wat aan het front gebeurde.

Toen de Duitsers waren opgerukt hadden schermutselingen plaats tussen ruiters der achterhoede van de Belgen en de voorposten van de vijand. Vanuit Mariakerke en Drongen werd de opmars van de Duitsers verhinderd. Er werd gevochten de 23ste oktober te Merendree, de 14de tussen Brugge en Izegem.

(...)

Te Gent, aan al de bruggen, stonden gewapende Duitse soldaten op wacht. Het gebeurde dat zij de bevolking lastig vielen met ruwe woorden of bedreigingen. Daarom werden jonge agenten gelast om vaste post te doen in de omgeving. Het werd reeds killig, vooral 's morgens en 's avonds, en de diensttijd zonder aflossing duurde 3 à 3.30u. Het stadsbestuur had een belasting gelegd op de invoer van bier uit de andere gemeenten en de controle was het voorwendsel van die dienst.

De dagbladen die te Gent nog verschenen gaven enkel plaatselijke berichten maar er kwam buitenlands nieuws. Het Nederlandse dagblad "De Nieuwe Rotterdamse Courant" kreeg toelating van de Duitse overheid om te Gent te verschijnen en gaf berichten over de Westelijke en Oostelijke fronten.

(...)

Het vierde legercommando van de Duitsers verbleef slechts voor korte tijd te Gent en had zich verplaatst naar Tielt. De etappeninspectie kwam de 22e oktober binnen. Luitenant-Generaal von Scheckendorff was etappeninspecteur. Hij was in het vierde etappengebied de vertegenwoordiger van het Duitse Rijk, joeg rechters en magistraten uit het gerechtsgebouw en zij mochten er zich niet meer vertonen. Hij vestigde daar zijn burelen en ook die van het burgerlijk bestuur, geleid door regeringsraad von Keudel. Daar werden ondergebracht: het kaartenbureau, het krijgsgerecht, de Intendance, het munitie- en materiaalwezen, het transport, het bestuur der etappendokters, de postduivenafdeling, de censuur op brieven en drukwerken, de geheime politie en de krijgskas. De officieren die tot zijn inspectie behoorden logeerden in het Posthotel.

Het werd Allerheiligen. De kerkhoven werden druk bezocht door familieleden die bloemen kwamen neerleggen op de graven van hun afgestorvenen. De gesneuvelde Belgen, Fransen en Engelsen werden niet vergeten. Ook de graven van de Duitse gesneuvelden werden versierd.

's Morgens waren al de wachten aan de bruggen inderhaast weggetrokken en vervangen door soldaten van de garderegimenten, mannen van grote gestalte, die vertelden dat zij aan de IJzer tot aan hun hals in het water gestaan hadden.

Op sommige avonden kon men langs de waterkant van de Leie het kanongebulder duidelijk horen. Het treinverkeer met Holland werd gestaakt. De Nieuwe Rotterdamse Courant mocht niet meer verschijnen. De oorlog zou niet geëindigd zijn in drie maanden zoals voorspeld. De locale dagbladen gaven enkel officiële berichten en plaatselijk nieuws door de censuur toegelaten. Na een periode van stilte mocht de Nieuwe Rotterdamse Courant opnieuw verschijnen. Alsdan vernam men dat de aanval van de Duitsers tussen Nieuwpoort en Diksmuide afgeslagen was en de Belgen in West-Vlaanderen stand hadden gehouden.

(...)

De oude agent Victor was oorlogsverslaggever gebleven, niet meer zo luidruchtig en nu zonder landkaart. Als hij voorbij een herberg kwam riep men hem binnen om het laatste nieuws te horen. Nog nooit had Victor een pint bier geweigerd. Hij kon buitengewoon veel drinken. Dan liet hij zijn lange snor in het glas hangen, zoog hem af en knabbelde alsof hij een boterham opat. Aan het einde van zijn verslag neuriede hij: "Aan de IJzer krijgt de keizer, toebak."

Toen de opmars van het Duits leger aan de IJzer gestuit was kon de stad Poperinge, welke bestemd was als hoofdstad der etappen van het vierde leger, niet bereikt worden.

Het Justitiepaleis te Gent werd te klein en de ene na de andere afdeling werd naar andere gebouwen overgebracht.

Gent was de etappenstad en is dat gedurende vier jaar gebleven. Gans de administratie, de bevoorrading, het gerecht, de heropleiding van de recruten en onderhorigen met de verschillende diensten belast. Vele gebouwen werden door hen betrokken: het Justitiepaleis, het Feestpaleis in het park, Flandria Palace, de stations, het Posthotel, de kazernes, het krijgsgasthuis en een deel van het burgerlijk hospitaal. Grote herenhuizen op de Kouter en elders werden opgeëist. Bij particulieren waren officieren en ordonnansen ingekwartierd. Zij namen de beste plaatsen in beslag en de inwoners moesten zich vergenoegen met wat hen niet kon dienen.

Daar waar de inwoners gevlucht waren deden zij als heer en meester en maakten van het salon een werkplaats. De Andriesschool en het jongens-

wezengesticht, gelegen bij het militair hospitaal, moesten vrij gemaakt worden om gekwetsten te leggen. Het Flandriapaleis, het Feestpaleis in het park, het klein justitiepaleis en het Instituut Moderne in de Afsneelaan waren reeds in gebruik. Dagelijks kwamen ganse treinen met gekwetsten die zo spoedig mogelijk naar het front teruggezonden werden. Begeleid door een muziekkorps marcheerden zij naar St.-Pietersstation en trokken terug naar de IJzer. Het justitiepaleis werd bewaakt door landstormers. Aan het Posthotel, waar officieren ingekwartierd werden, stond een wacht. Zij aten en sliepen er op de kosten der stad Gent. Hun tafel was rijkelijk voorzien. Al de groten die door Gent kwamen werden in het Posthotel met praal ontvangen. De koningen van Beieren en van Wurtenburg, de generalen von Hindenburg en Ludendorff, prinsen, hertogen, graven, von Ilse, de chef van de generale stad van het 4de leger, kwamen in dat hotel wanneer zij op doortocht waren. Luitenant-Generaal von Seckendorff, etappeninspecteur van het vierde leger, vreesde voortdurend een opstand van de Gentenaren. In de geschiedenis had hij gehoord dat zij nog koningen hadden doen beven. In het Beursgebouw op de Kouter, dicht bij het gerechtshof en het posthotel lag een ganse compagnie soldaten, om hem en zijn officieren te beschermen. Hij controleerde in het etappengebied van het vierde leger de Belgische economie, het Belgisch bestuur en zijn bevolking. Wat eerst voorlopig was werd voor de ganse duur van de oorlog de zetel van het Duits oorlogsapparaat.

De ene na de andere afdeling werd naar andere gebouwen overgebracht. Op de Kouter deed hij de prachtige herenhuizen opeisen voor de pascentrale, het economisch comiteit, de intendance, het munitiewezen en het materiaalbureau. De geheime politie trok naar het gebouw van Bruggen en Wegen op de Nederkouter, de censuur naar het Posthotel op de Koornmarkt. Het telegraafwezen had zijn burelen in de Posthoornstraat, het burgerlijk bestuur nam zijn intrek in de bureaus van het provinciaal gouvernement. In het Zuidstation was de dienst der postpakketten, het uniformdepot en een werkhuis voor de artillerie. De legerbakkerij werd gevestigd in de Muinkbrugstraat in de bakkerij van het Belgisch leger en de slachterij in het Stedelijk Slachthuis. Een hele reeks huizen was nodig voor het herbergen der onderofficieren en manschappen van de bouwdirectie. Het autopark werd ingericht in de loodsen van de Voorhaven. De motorfietsafdeling, die de inlichtingsdienst voor de legerafdeling verzekerde, lag in het Zuidstation. Het St.-Pietersstation was bestemd voor het vervoer van Duitse troepen en materiaal naar het westelijk front en voor de soldaten die met verlof gingen. Gedurende de zware gevechten aan het front kwamen langs daar ganse treinen met zieken en gekwetsten welke achteruit gebracht werden. Soms waren tienduizenden gekwetsten te Gent. Ze werden aangebracht per spoor en later ook met binnenschepen die omgevormd waren in lazaretten. Er waren een ganse reeks hospitalen te Gent: Het Flandriapaleis, het Casino op de Coupure

(door de Duitsers het Palmenhaus genoemd), het klein Justitiepaleis, de Normaalschool, het Jongenswezenhuis, het Instituut de Kerkhove, het Hotel de la Cloche (Valentino) op de Kuiperskaai en het Instituut Moderne.

Na het vertrek van de vluchtelingen uit het Feestpaleis hadden de Duitsers er een lazaret ingericht. De grote zaal was voor de lichte zieken, het Casino en de andere gebouwen voor de zwaar gekwetsten. Voor de zieke paarden was er in het etappenpaardendepot, bij de Sterre, een paardenhospitaal. De dode paarden werden geroosterd tot kippevoer in een instelling op de Nijverheidslaan. Al die diensten hadden een aantal officieren en onderofficieren die gewichtig rondliepen in de straten der stad of verkeerden in elegante kringen. Het waren meestal jonge zonen uit welstellende families die voor frontdienst onbruikbaar gemaakt waren. In de stad waren recrutendepots in de St.-Pieterskazerne, de Leopoldskazerne en in het Seminarie op de Reep. De Duitsee politie en de veldgendarmerie hadden hun posten dicht bij het Justitiepaleis, in een gebouw in de Schouwburgstraat.

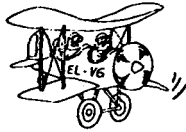
(...)

De gebeurtenissen beschreven in dit verhaal zijn langzamerhand uit het geheugen van het volk gegaan. De meeste mensen van die tijd zijn dood en begraven en kunnen de waarheid van de aangehaalde feiten niet meer bevestigen. Dat alles is nu bijna vergeten. Als de tijd mij gegund wordt zal ik later vertellen wat daarna is gebeurd. (4)

4. Voor zover we konden nagaan kwam hierop nooit een vervolg.

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN
Deel XIX

kaak, kaak,
nen twiedekker!

Gentse woorden
& Uitdrukkingen

*Bijien geschert...
en oetiekend deur*

Eddy Levis & Gill. Van Geert

Zing moar un
tuuntse lieger ma-
dam de sekretares-
se

Syn.: "Zing moar
een teuntse lieger of
ge goat nog mee U
muile in de stront
valle".

Hier in de betekenis
van: die hoog klimt,
kan laag vallen. "Ge
moet gij zuuveel
noten op Uwe zang
nie hên": je moet zo
hoog niet van de to-
ren blazen.

Een lagere toon
aanslaan, zijn of
haar eisen of aan-
spraken mildereren.

Hij zoe zijne nuud
an de stiene kloage

Syn.: "Hij kloag
putte in de grond;
hij kloag de stiene
uit de grond; hij
roast mijn uures vol

mee zijn gekloag": hij doet niets dan klagen, hij klaagt vreselijk, hij zou het
aan iedereen vertellen.

Polleke zal nog harte noote kroake

Syn.: "De beste noote zijn hard om kroake": om de gewenste uitslag te be-
komen, moet men zware inspanningen leveren.

Hij zal nog veel moeilijke zaken moeten uitvoeren.

Hij zal nog veel moeilijkheden moeten overwinnen.

Da es nog uit den tijd da ons Hiere een klein manneke was

Syn.: "Dat es uit den êwen tijd; - uit den êwen bak; - uit 't joar stillekes; uit 't joar toebak, 't es van uit den tijd dan de bieste sprake": dat is reeds zeer oud, van zeer lang geleden.

Omklied u nie... veure dadde goan sloape

"Hem veur iemand ontklien" is zich voor iemand te kort doen en "goan sloape" betekent hier inslapen of sterven: onterf U niet alvorens te sterven, zorg er voor dat je je tot op het einde van je dagen niet te kort hoeft te doen.

Da zijn hier nogal balgvulders

Syn.: Da zijn hier nogal buikvulders; fritzakken; opfritters; bouffers (<Fr.: "bouffer": vreten); fritters; fritteriggen; opmoakers; hulderen balg en zoe op mijnen tien niet meuge terte". Balg betekent hier lijf, buik, maag of mens. "Die fritte hier gelijk een vîrke (nen beer); es dat hier een fritterije (frittijnge, buikvullijnge); die keunen hier nogal 't ien en 't ander in hulde konte (kluute) sloan; 'k weete nie woar dan ze 't blijve steeke; die gaste keunen hier nogal huldere zielzak (: maag) vulle; zijn da smiebelirs, die keune nogal smiebele, ze zijn hier alles aan 't verkieskassen. - aan 't vertoereeloeten (: aan het opeten)": het zijn hier opvreterers, veelvratens.

Ook: "Hij hee ne wijje smoefel, 't es een eeterke, -ne smoefelpot. Hij hee girre en goeje smoefelijnge, hij kan goe biebele, 't es nen biebelirre, hij es an de smul, 't es ne smulkluut, - een smulkonte, - een smirpirre, - een smirvel, - ne smirveugel, ne smirzak, - ne smirpot; hij smirt zijn moage, - zijn keele, - hem (: zichzelf), 't es ne smirt-den-bust (:iemand die alles verteert aan eten en drinken).

Es dad'hier een smulpartië, 't es hier een echt smulhuis. Ze doen nie anders dan smirren en tirren, drijnken en smirren en alles vertirren." Wie zoiets doet is "ne smeue" of ne sloef, die keune goe smiebele: 't zijn smiebelirs."

PIETER: "...*Kom, laet ons zien... we gaen fricasseren, hé? voor eerst een pond bloedsaucieskens en pekelharing.*" (p. 22)

JAN: "*De traiteur met den diner! kophijt! (= mijkt u!, pas op!) Wij zullen er op gaen vallen ik heb honger om een peerd den rug uit te bijten.*" (p. 39)

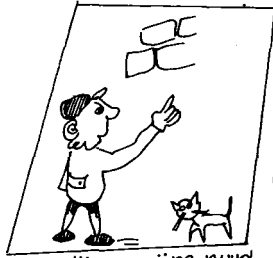
JAN: (*zich bij de tafel zettende*): "*Allo, kort gebed en lange maaltijd... Stance, nichte, zet u bij... Traiteur, dien op, dien op, vriend...*" (p. 39)

PIETER: (*met een stuk vleesch op eene snede brood*): "*Daer, zit ge nog aen tafel? ... jandorie! gij hebt zeker uwen buik eene zielmis gedaen ("Azuu ne klont", p. 39)*

Wanneer men echter merkte dat de maaltijd niet smaakte zei men: "Oas 't U nie anstoat goa goan eete bij Giele van de Muije!". Giele (<Fr.: Guillaume: Willem) had waarschijnlijk een eethuis op de Muide waar het beter was dan thuis.

Zing maar un twuntse
Lieger.. Madaam de Sekretaresse

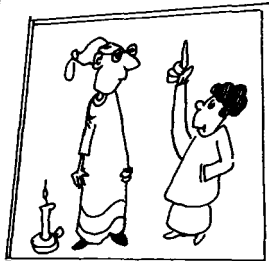
Hij zoe zijne nuud
an de stiene klooge.

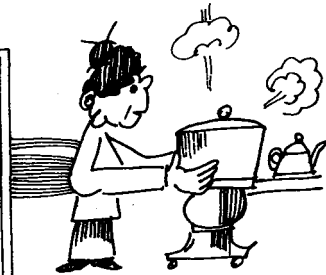
Polleke zal nog
hart e noote kraske.

da es nog ut dentijd
da ons Hiere un
klein manneke was.

Omklieid U nie.. veure
dade goa goan sloope.

Da zijn hier nogal
balg vulders.

Tot over zijn vure:
in de Mizeere

Hoe Loate moek kik
kloppe..

Gij groeit op veur zoad..

(Hij zit) tot over zijn uures in de mizeere

Syn.: "Hij zit vrie in de petoaters (patatte); 't es misère en Prusse": erg in nood of in moeilijkheden verkeren, er ellendig aan toe zijn. "Tot over zijn uures" betekent hier: heel erg, veel.

Zo zegt men ook: "Tot over zijn uures in 't wirk zitte" of "tot over zijn uures verliefd zijn".

Hoe loate moe kik kloppe

"Kloppe" kan hier twee betekenissen hebben:

1° "klop geeve" of naarstig werken.

2° "opkloppe": wakker maken.

Er bestond vroeger "kloggeld". Dit was een kleine vergoeding die de nachtwaker elke week kreeg van diegene die hij dagelijks moest wakker kloppen. Dat "kloggeld" bedroeg soms 10 centiemen per week.

Gij groeit op veur zoad

Syn.: "Gij groei nogal een beetse zeg!"

Wordt ook gezegd van een meisje of vrouw die geen man heeft. Syn.: "Hij (Ze) geroakt van de grond niet."

GENTSE MEMORIEDAGEN 19-20-21 JANUARI

19 januari 1526:

Overlijden te Zwijnaarde van Isabella, zuster van Keizer Karel. Zij wordt begraven in de abdijkerk van Sint-Pieters.

(Piepjong, op 14-jarige leeftijd, in 1515, was zij uitgehuwelijkt geworden aan de ruwe buitensporige koning van Denemarken, Christiaan II. In 1523 had zij met haar gemaal te Veere in Zeeland voet aan wal gezet om te Lier in Brabant in ballingschap te gaan leven.) (FRIS, V., Bibliographie de l'histoire de Gand, Gand, 1921, fascicule I, p. 178).

19 januari 1625:

De bliksem slaat in op de toren van de Sint-Niklaaskerk die zware schade lijdt "deur dongheweerte in brande ghecommen".

19 januari 1620:

Wijding van het nieuw hoogaltaar van de Sint-Martinuskerk te Ekkerghem. De plechtigheid ging gepaard met een lekkere brok eten en een aangenaam

glaasje wijn, aldus de kerkrekeningen: "ghetracteert 's namens mijn voornoemden eersten heer den bisschop met mynheeren den prelaet van ste pieters ende noch diversche andere ende 's anderendaaghs ghetracteert den eedt van de kercke..."

19 januari 1818:

De laatste houten gevel op de Korenmarkt, op de hoek van het Schuddeveestraatje, wordt gesloopt.

20 januari 1803:

De Franse regering laat aan burgemeester De Naeyer weten dat het de ambtenaren van de burgerlijke stand verboden is huwelijken te sluiten tussen blanke mannen en negerinnen of tussen negers en blanke vrouwen. Zoals u ziet gaat racisme ver terug in de tijd (Europees stond gelijk aan beschaafd, christelijk en blank; Afrikaans aan primitief, heidens en zwart). In 1889, toen de Paters van Scheut door paus Leo XIII met de missie in Kongo werden belast, schreef de paus volgende typerende woorden: "U kent, Mijn Zonen, ons vurig verlangen dat de wilde volkeren van Afrika de duisternis van de dwaling verlaten voor het schitterende licht van het evangelie, en dat zij hun ruwe gewoonten ruilen voor beleefdheid en christelijke beschaving. Deze verandering zal tot gevolg hebben dat deze stammen, die verlaagd zijn tot het dierlijke niveau, onttrokken worden aan de wet van hun grillen, en dat zij van de slavernij van het verderf gebracht worden tot de glorievolle vrijheid van de kinderen van God" (CORBEY R., Wildheid en beschaving, Nijmegen, 1989, p. 81).

20 januari 1797:

Geboorte te Gent van Josse Sebastiaan Van den Abeele, leerling van Gros te Parijs en van Guérin te Rome. In 1836 keerde hij met roem en eer beladen naar zijn geboortestad terug alwaar hij leraar werd benoemd aan de stedelijke academie. Als schilder bezat Van den Abeele al de hoedanigheden en slechts weinig gebreken van zijn tijd.

20 januari 1600:

Jan De Paepe plaatst het beeld van Keizer Karel, werk van de Antwerpse beeldhouwer Robrecht de Nole, op zijn voetstuk, midden op de Vrijdagmarkt. Het beeld, uit hout van slechte kwaliteit vervaardigd, ging na een paar jaren aan het rotten en viel tenslotte in 1662 van zijn voetstuk te pletter.

20 januari 1780:

Brand breekt uit in het klooster van de Capucijnen aan de Overschelde. Stadswakende mannen en de koning van de moorkinderen ontvangen een

beloning van de Stad voor gedane "devooren". (Stadswakende mannen: een soort burgerwacht die in de praktijk vooral nuttig was om smokkelaars op te sporen. Wanneer een stadswakende man een smokkelaar bekeurde en zijn goederen aansloeg had hij recht op het derde deel van de boeten plus de opbrengst uit de verbeurd verklaarde goederen.

Koning van de moorkinderen: in de 18de eeuw een officiant die nog voornamelijk dienstbodentaken uitvoerde zoals het dienen van de armenkamer, de hellebaardiers en de hoog- en onderbaljuw van de Stad. Bij officiële plechtigheden was hij de ceremoniemeester van Gent. Voor deze gelegenheden had hij een prachtige wapenstok ter beschikking. Het officie werd meestal als bijverdienste gekocht van de Stad. Stephanus Robert, bijvoorbeeld, stond bij zijn overlijden in 1770 bekend als zwarteledertouwer en koning van de moorkinderen. Net zoals de wapenkoning de opperste der herauten was, zo was de koning van de moorkinderen vroeger de opperste van een 20-tal ribauden)

21 januari 1780:

De magistraat keurt een voorstel goed van de Staten van Vlaanderen om een monument op te richten ter ere van de geliefde keizerin Maria-Theresia, bij wiens overlijden, wat later op het jaar, alle klokken van Gent, zowel 's morgens als 's avonds zes weken lang, ten teken van rouw zouden luiden. Het was dan ook unaniem dat de leden van de Staten van Vlaanderen een voorstel hadden goedgekeurd om voor haar een monument op te richten, uit dankbaarheid voor haar 40-jarige regering en het gelukkig bestuur van onze gewesten door de gouverneur aartshertog Karel van Lotharingen. Maar na de dood van de keizerin en van de aartshertog weigerde Jozef II, de koude, bitsige en volksvreemde monarch, op die eensgezinde wens van gans het Vlaamse land, in te gaan, onder het voorwendsel dat voor hem het inzicht volstond en dat hij geen andere blijken van verkleefdheid nodig had.

21 januari 1717:

De schepenen van de Keure verlenen toelating aan een zekere Julien de Caminge om op eigen kosten een houten toneelgebouw op te trekken op de Kouter: "een houten huys ende theater".

21 januari 1762:

Geboorte van Joost Van der Haegen. Hij zal ten tijde van de Franse overheersing, burgemeester van Gent worden van 1811 tot aan de vlucht van de Fransen uit de stad.

BIBLIOGRAFIE

"**De Boekdrukkunst te Gent tot 1560**" is een bijzonder interessant boek van de hand van Conservator Jeroom Machiels, dat uitgegeven werd door de Universiteit Gent in de reeks "Bijdragen tot de Bibliotheekwetenschap".

Het geeft een grondig overzicht van de Gentse boekdrukkers, boekbinders, uitgevers, drukken uit de aangeduide periode. Een ware schat van inlichtingen waar specialisten zeker een dankbaar gebruik zullen van maken.

Wij zien niet goed in wie anders dan Jeroom Machiels een dergelijk boek zou kunnen samenstellen hebben. Daar zullen ongetwijfeld vele, vele jaren studie aan voorafgegaan zijn.

Dit omvangrijk werk heeft een formaat van 29,5 x 20,5 cm. en telt meer dan 300 bladzijden. Een alfabetische index vergemakkelijkt de consultatie. Het eindigt met 20 bladzijden afbeeldingen en reproducties. Het kost 1.000 fr. (wat zeker niet overdreven is) en is uitsluitend te bekomen in de Universiteitsbibliotheek.

Wij herinneren onze lezers er aan dat van de auteur een artikel verscheen over "Het Eerste Gentse Boek" in "Ghendtsche Tydinghen" 1983 - Nr. 2 - pp. 67-73.

Begin dit jaar ging er in het Museum Vander Haeghen een tentoonstelling door over het Georges Rodenbachmonument van George Minne in de Begijnhofdries.

Bij deze gelegenheid werd er een boek uitgegeven "**Een beeld in de stad. Bruges-la-Morte op de Begijnhofdries te Gent.**"

Dit boek dat tevens fungeerde als catalogus is nog steeds verkrijgbaar. Men vindt er bijdragen in over o.m. Georges Rodenbach, George Minne, het Sint-Elisabethbegijnhof, Edmond Boonen.

Het boek heeft het formaat 27 x 21 cm., telt 110 bladzijden en bevat talrijke illustraties.

Het kost 550 fr. en is uitsluitend te bekomen bij "Interbellum" - p/a De Heer Norbert Poulain - Olijfstraat 69 te 9000 Gent. Tel.: (09)226.79.46.

In april verscheen "**Kroniek van een School**". Het gaat over de "Coiffeur-scholen" die thans de deftige naam draagt van "Provinciaal Instituut voor Haartooi en Schoonheidszorgen". Een school die ook al weer meer dan een eeuw oud is. Aan de origine ervan ligt de in 1893 opgerichte "Cercle des Coiffeurs de Gand" en het is pas in 1960 dat de school overgenomen werd door het Provinciaal Bestuur.

In de loop van haar bestaan heeft zij op verschillende plaatsen gezeten: de Kleine Ramen, Congostraat, Guinardstraat en nu in de nieuwe gebouwen op de Godshuizenlaan.

Het boek is een uitgave van de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen en is, zoals de meesten van deze uitgaven, zeer verzorgd gedrukt.

Het boek heeft een formaat van 24 x 17 cm., telt 138 bladzijden en bevat een 55-tal afbeeldingen. Het kost 700 fr. en kan bekomen worden aan de receptiebalie van de school (Godshuizenlaan 65-75). Men kan ook overschrijven op Rekening Nr. 068-2139109-92 van het "Provinciaal Instituut voor Haartooi en Schoonheidszorgen".

In mei verscheen bij de Uitgeverij KOJ "**De Primus van 't Half Maantje**". Het "Half Maantje" was destijds een armoedige arbeidersbuurt, een beetje voorbij de Dampoort.

De held van het boek is Evarist Van den Dorpe, een arbeiderskind dat daar geboren werd in 1879. Toen hij 87 jaar was begon hij zijn jeugdherinneringen neer te pennen, iets waar zijn kleindochter Rita Van den Dorpe dankbaar gebruik van maakte om ze in boekvorm te gieten.

Dit plezant boekje is in meer dan één opzicht interessant. Het geeft ons een goed beeld van de sfeer die een eeuw geleden heerste in een arme arbeiderswijk, de manier van leven, het doen en laten van haar bevolking. Het boek is vlot geschreven en het is met plezier dat men meeleeft in de avonturen van Evarist, van kleine straatjongen tot volwassene.

Het boek is in principe in het Nederlands geschreven, maar al wat er gezegd wordt (en dat is meer dan de helft van het boek) is in raszuiver Gents.

Het is bij het lezen ervan dat men met een zekere spijt vaststelt dat ons zo kleurrijk Gents dialect er sterk op achteruitgaat. Tal van expressies en gezegden die de oude Gentenaars volledig vertrouwd in de oren klinken worden nu nog zelden gehoord. Bij velen is dit nu, helaas, vervangen door een soort bastaardtaaltje dat noch Gents, noch Nederlands is, artificieel overkomt en spontaneïteit mist.

Het is alleszins een boek dat wij kunnen aanraden. Oude Gentenaars zullen er met veel plezier hun eigen moedertaal in ontmoeten, deze van middelbare leeftijd kunnen hun Gents wat bijschaven en de jongeren kunnen er zich rekenschap van geven dat het Gents, alhoewel een directe taal, veel nuances bevat die in het Nederlands moeilijk of niet weer te geven zijn.

Het boek heeft een formaat van 148 x 210 mm., telt 192 bladzijden en bevat een 15-tal foto's waaronder verschillende van oude stadsgezichten. Het kost 795 fr. en is te bekomen in de boekhandel. Dezen die moeilijkheden zouden hebben om het daar te vinden, kunnen nog altijd contact nemen met de Uitgever KOJ, Hollenaarstraat 24 te 9041 Oostakker. Tel.: (09)251.28.66.

Een primeur voor Gent is de "**Gids voor Gent**" in de reeks "Snoeck's Stadsgidsen". Eindelijk een praktische gids voor de honderdduizenden toeristen die Gent jaarlijks bezoeken. Iets waar wij al lang zaten op te wachten.

Deze handige gids is volledig geschoeid op de leest van de "Groene Michelin-gidsen". Dat is zeker geen verwijt, want deze uitstekende gidsen hebben hun degelijkheid bewezen en kennen sinds vele jaren een verdiend succes. Toen Snoeck met het idee speelde een dergelijke gids voor Gent uit te geven, stelde zich toch wel een probleem. Wie aanspreken om de tekst op te stellen en op welke manier deze tekst aanschouwelijk en aantrekkelijk maken?

Snoeck heeft een fijne neus gehad (en misschien een beetje geluk erbij), want wij weten niet welke betere keus hij zou kunnen maken hebben. De tekst werd immers opgesteld door de doorwinterde stadsgids Luc Lekens die wij aan onze lezers niet hoeven voor te stellen. Hij weet uit ervaring wat de toerist vooral interesseert. Van ieder gebouw, monument, bezienswaardigheid geeft hij het essentiële, zonder in de fout te vervallen alles te willen vertellen en voor de dag te komen met details die de toerist toch niet interesseren en die hij al vergeten is 10 seconden nadat hij ze gehoord of gelezen heeft.

Stelde zich nog de vraag "Hoe illustreren?". Wij denken dat het een juiste keus was de voorkeur te geven aan tekeningen. Ook de "Michelin" opteerde voor dit systeem, met dit verschil evenwel dat men in de "Michelin" hier en daar een tekening tegenkomt, daar waar er in de "Gids voor Gent" een 180-tal staan. En door wie werden ze gemaakt? Door Gaston De Smet natuurlijk. Door wie anders?

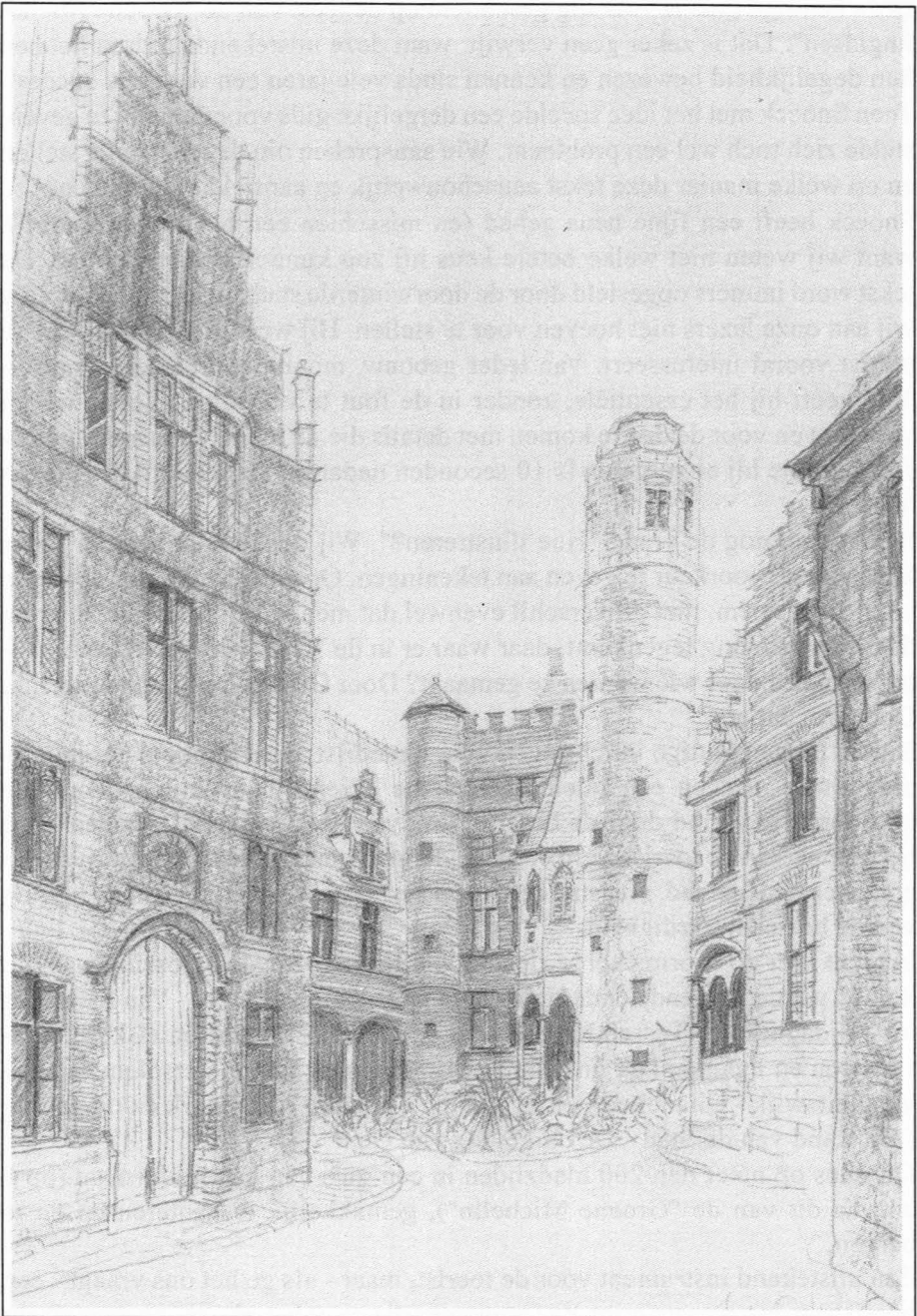
Buiten tal van nuttige inlichtingen voor de toerist, een beknopte geschiedenis van de stad en een inleiding over de diverse bouwstijlen, wordt de hoofdbrok gevormd door de beschrijving van de merkwaardigheden. Voor het gemak van de toerist werd er een indeling gemaakt. Ieder deel omvat een compact stadsgebied, met stratenplan en een klare aanduiding van de ligging van de bezienswaardigheid.

In Gent is er zo enorm veel te zien dat dit de enige goede oplossing was. Zo komen wij de volgende onderdelen tegen: De Kuip van Gent - Van Zandberg tot Vrijdagmarkt - Tussen Korenmarkt en Kouter - Sint-Michielskerk, Gravensteen en Patershol - Prinsenhof en omgeving - Sint-Pietersplein en Universiteitswijk - Citadelpark en omgeving - Koning Albertpark en omgeving - De Rand van de Stad - De omgeving van Gent.

Dit alles op meer dan 200 bladzijden in een gids van handig formaat (op 1 cm. na dit van de "Groene Michelin"), gemakkelijk te hanteren en op te bergen.

Een uitstekend instrument voor de toerist, maar - als ge het ons vraagt - een onmisbaar instrument voor de Gentenaar die over het algemeen zeer slecht zijn eigen stad kent. Het lijkt geen twijfel dat hij er veel onbekende schatten zal in ontdekken. En de Gentenaar die wel goed zijn stad kent? Die zal de eerste zijn om het te kopen.

Prijs: 390 fr. De Gentenaar die deze gids niet koopt is niet goed wijs. Naast

De Achtersikkel. Een van de vele tekeningen die de "Gids voor Gent" illustreren.

de Vlaamse uitgave bestaat er ook een Franse. Een Engelse en een Duitse zijn in voorbereiding.

Dezen die deze gids niet zouden vinden in hun vertrouwde boekhandel kunnen nog altijd contact nemen met Gaston De Smet die instaat voor de verdeling ervan in Gent. Zijn adres: Louis Van Houttestraat 28 te Gentbrugge. Tel.: 231.05.72.

H.C.

LEZERS SCHRIJVEN ONS

Van Mevrouw **Yvonne Langie-Modaf** ontvingen wij de volgende brief: "Ik zou graag twee dingen willen rechtzetten. In de voorlaatste "Ghendtsche Tydinghen" staat er i.v.m. artikels over de Brouwersstraat, dat de Stokerij Claeyns-Fiévé in de Brouwersstraat gelegen was. In de Brouwersstraat waren daar de burelen, maar de eigenlijke stokerij bevond zich op Terplaten. Ik kan het goed weten want ik ben in 1914 geboren in de Brouwersstraat (dat huisje bestaat nog en wel rechtover de poort van Claeyns-Fiévé); de grootvader woonde in de Hoogstraat, het huis waar nu de Mutualiteit van de Middenstand is.

Op de hoek van de Brouwersstraat was de verfwinkel van Victor, daarnaast het winkeltje van Paulineke, het "Lelieke", het Kapelleke (genoemd naar het kapelleke daarboven), een gebouw van Claeyns, een groentewinkel "Bij Bennie", een kruidenierswinkeltje, een tabakswinkeltje, een beenhouwer en een volkscafé "Bij Omer", op de hoek van de Komijnstraat.

In het boekje van 15 mei staat er een foto, fig. 20, Luxemburgstraat 1890. Dit is niet de foto van de Luxemburgstraat, maar van de Kleine Ramen. Ik ben daar nog naar school geweest tot mijn 6 jaar, daarna is het een jongensschool geworden. In het eerste huisje rechts van de foto woonde de onkel van de onlangs overleden volksvertegenwoordiger Emiel Flamant, hij was een broer van zijn moeder. De linkerkant is de achterkant van het grote hoekhuis waar vóór de oorlog De Bondt en zijn zuster woonden (twee vrijgezellen). Hij was schilder en werkte op zijn eigen. Ge ziet, ik heb alles goed gekend. Als kind heb ik ook Jaime Jurdan goed gekend."

De Heer **Georges Broget** aan wie wij deze brief voorlegden liet ons op 15 juni de volgende commentaar geworden:

1. Naar aanleiding van wat ik in mijn bijdragen: "Waar vroeger de Lakenwevers hunne Raemen plachten te staen" (Ghendtsche Tydinghen, 23ste jaar-

gang 1994, nr. 2 en 3) schreef over de Brouwersstraat en de alcoholstokerij Claeys-Fiévé, laat mevr. Y. Langie-Modaf opmerken dat in de Brouwersstraat de burelen gevestigd waren maar dat de eigenlijke stokerij zich op Terplaten bevond. Ze voegt eraan toe dat ze in 1914 in de Brouwersstraat geboren werd in een huisje, dat nog bestaat, rechtover de poort van Claeys-Fiévé.

In zijn artikels: "Het Kwartier van het Blindeken" (Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang 1991, nr. 2) en: "Buurtbewoners uit het "Blindeken" en omliggende in 1920-1930" (Ghendtsche Tydinghen, 20ste jaargang 1991, nr. 6), spreekt Jaime Jurdan, die van 1914 tot 1932 met zijn ouders in het "Blindeken" woonde en er zijn kinderjaren doorbracht, herhaaldelijk over de "alcoholstokerij" aldaar; over de stokerij "die de kern was waarrond de 4 straatjes: Blindeken, Komijnstraat, Ramen en Brouwersstraat in vierkant werden gebouwd" en over de heer Claeys "eigenaar van de stokerij", die in de Komijnstraat woonde, enz.

In beide gevallen gaat het dus om getuigenissen van personen, die reeds in 1914 in een zelfde omgeving woonden maar wiens verklaringen in verband met de aanwezigheid van de stokerij Claeys-Fiévé niet volledig overeenstemmen, alhoewel ze toch ook, zoals we zullen zien, niet helemaal tegenstrijdig zijn.

Teneinde terzake enige klaarheid te scheppen heb ik, op aanwijzing van de heer notaris B. Cruyt contact opgenomen met de familie Claeys zelf. Door toedoen van de heer Claeys, verzekeraar, heb ik een onderhoud gehad met diens moeder, mevr. S. Jacques-Housse, wwe van de heer Harold Claeys, zoon van wijlen Ernest Claeys en kleinzoon van wijlen Octave Claeys. Voornoemde dame trad in 1945 in het huwelijk met de heer Harold Claeys, die overleed in 1990.

Langs deze weg dank ik nogmaals zeer hartelijke Mevr. Wwe. Claeys voor haar bereidwilligheid om mij te woord te staan. Het heeft mij toegelaten een aantal interessante gegevens te verzamelen die er kunnen toe bijdragen enkele zaken op punt te stellen. Uit de veelheid van inlichtingen, die ik kon inwinnen, heb ik diegene gelicht die betrekking hebben op de kwestie die ons hier onmiddellijk interesseert. De overige kunnen allicht bij een andere gelegenheid ter sprake worden gebracht.

We zetten een grote stap terug in de tijd. De "Alcoholstokerij Claeys-Fiévé" bestond reeds in de 19de eeuw.

In het "Bulletin der Maatschappij van Geschied- en Oudheidkunde te Gent" 9de jaar 1901, nr. 2, lezen we dat Paul Fredericq op de vergadering van deze Maatschappij op 24 februari 1901 hulde bracht aan een aantal kunstminnende eigenaars voor de zorg die ze besteedden aan de herstelling van oude gebouwen en monumenten; onder hen de gebroeders J. en O. Claeys-Fiévé, stokers, "voor de herstellingen uitgevoerd in 1886 aan de herberg "De Prins"

met twee aanpalende huizen in de Raam". Een voor die tijd zeker niet onbelangrijke vermelding.

De gebroeders Jules en Octave Claeys, die ieder gehuwd waren met een dochter Fiévé, hadden dus in de 19de eeuw een alcoholstokerij. De stokerij was gelegen aan Terplaten. In het boek "Bouwen voor de Industrie" vindt men een foto van de jeneverstokerij "De Draak" van Claeys-Fiévé aan de Terplatenkaai, circa 1900. In de Brouwersstraat bevonden zich de burelen van de stokerij en was er ook een uitgebreid depot waar alcohol verkocht werd.

Begin van de jaren 1930, nadat Octave Claeys in 1929 op 89-jarige leeftijd overleden was, werd de stokerij op Terplaten gesloten. In de Brouwersstraat gingen een aantal activiteiten verder in de aldaar staande gebouwen. Er waren de burelen, er was een opslagplaats en er bevonden zich ook nog enkele distilleerkolven, zodat er nog een zekere hoeveelheid alcohol gestookt werd. In die periode werd er ook alcohol ingetrokken en verder verkocht. Ook in de jaren '40 waren daar nog enkele distilleerkolven in werking.

In de Brouwersstraat werkte Alfred Claeys, die de oudste zoon was van Octave Claeys, met zijn zonen. De mensen in de omgeving van de Ramen, de Brouwersstraat, de Komijnstraat en het Blindeken, spraken over de "alcoholstokerij" aldaar. Alfred Claeys woonde in een groot huis in de Komijnstraat, daar waar nu "Poverello" gevestigd is. Hij was ook eigenaar van een aantal daarnaast gelegen panden. Hij huwde met de moeder van de dame, die ons voor onderhavig onderhoud zo vriendelijk te woord stond en die dus zelf ook in de Komijnstraat heeft gewoond van 1936 tot 1945 toen ze, zoals reeds eerder gezegd, in het huwelijk trad met de Harold Claeys. Alfred Claeys was, zo voegde Mevr. Wwe. Harold Claeys er nog aan toe, gedurende jaren voorzitter van de "Association des fabricants d'alcool et de levure de Belgique". Hij was ook voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Gent. Alfred Claeys overleed in 1958. Dat was blijkbaar ook het einde van de zaak want, zo besloot Mevr. Wwe. Harold Claeys, in 1959 werd alles verkocht.

Wanneer we het in een latere bijdrage zullen hebben over de Hoogstraat, krijgen we nog de gelegenheid om ook even aandacht te besteden aan de opgemerkte aanwezigheid aldaar van de familie Claeys.

2. Mevrouw Langie schrijft ook dat de foto Fig. 20 (Ghendtsche Tydinghen 23ste jaargang, nr. 3, blz. 114) niet de Luxemburgstraat voorstelt maar wel de "Kleine Ramen", waar ze nog tot haar 6 jaar naar school geweest is. Daarop kan ik het volgende antwoorden.

De afbeelding, die in mijn artikel in voornoemd nummer van Ghendtsche Tydinghen voorkomt, is een van de ontelbare foto's uit de verzameling van

wijlen Georges Pieters, de bekende Gentse fotograaf. De foto draagt op de rug de stempel van Georges Pieters benevens de vermelding: "Luxemburgstraat verdwenen 1890". Mevrouw Langie spreekt over de Kleine Ramen. Bedoeld wordt natuurlijk het "Klein Raamhof" waar thans het Historisch Archief en het Documentatiecentrum van het Stedelijk Onderwijs van de Stad Gent met de permanente tentoonstelling "De School van Toen" in de gebouwen van de vroegere lagere stadsschool is ondergebracht.

Ingevolge de opmerking van mevrouw Langie, ben ik de toestand ter plaatse in de Luxemburgstraat en in het Klein Raamhof nogmaals grondig gaan bekijken. In de loop van de tijd is er ook daar veel veranderd. Voorzichtigheid bij de beoordeling is dus wel geboden, ook al omdat sommige delen van die oude kleine straatjes soms goed op elkaar geleden. Ook bestaan er fotografische documenten die onderling niet altijd stroken wat betreft de plaatsvermelding.

Aan de hand van nog bestaande herkenning- en vergelijkingspunten, heb ik thans de indruk opgedaan dat het inderdaad wellicht gaat om een oude foto van het Klein Raamhof.

Een bejaard bewoner van de Luxemburgstraat meent echter dat het wel om een oude foto van dezelfde straat gaat.

Notaris Bernard Cruyt, met wie ik eveneens aandachtig de foto heb bekeken, is evenwel de vaste mening toegedaan dat het gaat om een oud zicht op het Klein Raamhof.

Ik sprak eveneens met de heer Jos Parmentier wiens zaak in het Klein Raamhof gevestigd is en die er reeds vele jaren woont. Hij is formeel en bevestigt dat het wel degelijk gaat om een oude foto van het Klein Raamhof. Op basis van een vergelijking tussen de foto en de thans bestaande toestand, heeft hij mij aanwijzingen en uitleg verstrekt over de huizen die er gestaan hebben maar verdwenen zijn, over wat afgebroken werd, over de verbouwingen die er plaats vonden en tenslotte over wat gebleven is.

Op grond van hetgeen voorafgaat, meen ik dus thans te mogen aannemen dat het inderdaad, zoals Mevr. Langie schrijft, om een oude foto van het Klein Raamhof gaat. De lezer gelieve dan ook de tekst bij voormelde Fig. 20 in die zin aan te passen.

De vele reacties, die ik op de twee voornoemde artikels mocht ontvangen, leveren er in ieder geval het bewijs van dat door die publicatie in "Ghendtsche Tydinghen" een oud en toch karakteristiek stadsdeel zoals de Ramen, het Klein Raamhof, de Brouwersstraat, de Komijnstraat, het Blindeken en de Luxemburgstraat, weer iets meer in de belangstelling is komen te staan.

De Heer **L.A. Sarneel-Antheunis** uit Sas van Gent heeft ook het artikel van de Heer Broget gelezen en liet ons de volgende opmerkingen geworden: Met veel interesse heb ik ook deze keer Uw uitgave gelezen. Vooral Uw

artikel "Waar vroeger de lakenwevers Hunne raemen plachten te staen" had mijn volle aandacht, in het bijzonder de bladzijden 135 en 136, die handelden over het leesonderwijs.

U schrijft hier in, dat de methode Reijnders dateert van 1910 en de "globale" leesmethode van Hooegeveen van 1924.

Naar mijn bescheiden mening was de methode Hooegeveen er al in 1910. Reeds in 1913 is deze methode op de gemeenteschool in Sas van Gent in gebruik genomen. Bovendien heb ik een oude handleiding in mijn bezit, waarin vermeld staat, dat de eerste druk dateert van januari 1910.

De door U genoemde methode van Reijnders-Doumen, uitgegeven door het R.K. Jongensweeshuis te Tilburg, is de katholieke versie van de methode Hooegeveen.

Ook de benaming "globale" methode is niet juist. De methode Hooegeveen is een analytisch-synthetische methode, die uitgaat van normaalwoorden. Pas in het eind van de dertiger jaren is er sprake van globale leesmethodes. Ze hebben de methode Hooegeveen echter niet geheel kunnen verdringen. Die eer komt de methode "Veilig leren lezen" van Caesar toe.

Wij ontvingen eveneens een aanvulling van de Heer **Erik Dekeyser**:

In het interessante artikel van G. Broget "Waar vroeger de lakenwevers "Hun raemen plachten te staen", lees ik op blz. 146 van GT 1994/3 een en ander over het hoekhuis Ramen-Burgstraat 103.

Deze gevel werd inderdaad grondig gerestaureerd door aannemer Van Herweghe naar plannen van bouwkundige Leon De Keyser (1879-1946) uit de Jan Verspeyenstraat, niet in 1905, maar in 1925 (zoals op de signatuursteen vermeld - maar nog moeilijk leesbaar is), voor eigenaar Van der Mersch, die daar toen de kruidenierszaak "De Kroon" openhield.

Nog steeds in verband met dit artikel, ontvingen wij een brief van de Heer **D. Van de Wynckel**, Schepen van Onderwijs:

Met genoegen hebben wij kennis genomen van de lovende woorden aan ons adres voor het genomen initiatief om in de stadsschool aan het Klein Raamhof onze zeer waardevolle onderwijscollectie onder te brengen.

Wij vonden het gebouw inderdaad te waardevol om plaats te moeten ruimen voor een parking. De bijdrage verheugt ons des te meer omdat een kritisch ingestelde organisatie bepaalde beleidsdaden van (sommige) schepenen toch nog weet te waarderen. Wij stellen onze infrastructuur en ons personeel graag te uwer beschikking voor een verdere uitdieping van het onderwerp.

Van de heer **P. Vanderstuyft** ontvingen wij de volgende pertinente opmerking:

"Betreft: Artikel over de Gentse Burgerlijke Wacht in Gh. T. 1994 - Nr. 3 - p. 161.

Ik heb de rekening van Mr SAEIJ (ik lees Saeij en niet Lacy: zeer juist Mr. Vanderstuyft) "tailleur" van 9 september 1831 nagekeken en ik zie dat de arme man zich vergist heeft en 10 fr. te weinig heeft aangerekend! De Stad Gent is hem dus zeker nog steeds 10 (dure) franken schuldig. Had Mr. Saeij deze som in 1830 belegd tegen 10% dan zouden zijn afstammelingen op heden over de mooie som beschikken van 41.959.434 fr. (veel lichtere maar toch nog deftige) franken."

En de Heer Vanderstuyft besluit met: "Wie zal deze som betalen? Wil u a.u.b. dit probleem voorleggen aan de huidige stadskassier?!"

Barmhartigheidshalve zullen wij dit niet doen en gezien de armzalige toestand van onze stadskas zullen wij aan deze opmerking de minst mogelijke ruchtbaarheid geven.

GÊNSCHE PRÂOT

Nitte Paolijnk zat heur petaoters te schelle da 't zwîet van heur kaoke liep.

- 't Es en kerwije, zei z'ezûu, aos ge mee ezûu nen balgvulder gezegend zijt gelijke mijne veint; mee nen halven îemer en kom ek nie toe. Alle! keraoze! riep ze in ze giengt aan 't zijnge:

Mij veintse zal gaon kome,

Naor huis zonder te belle.

't En kan mij nie verdomme,

'k Gao zijn petaoters schelle!

Al mee ne kîer de deure giengt open in den bregadier kwam binne. Nitte wier bliék.

- En verschiet ezûu nie, vrêwke, zei den bregadier; es 't hier da Pier de Vodde weunt?

- Jao't, zei Nitte, wa schilt er?

- Triestig nieuws, zei den bregadier.

- 'k Kan al peize wat da 't es, zei ze; hij hee zekers weere gevochte, de lorejas, 't es alle mâondaoge 't zelfde liedse!...

- 't En doet, zei den bregadier; mâor binst dat hij e sloop aan 't losse was, es zijne voet van de planke geschoten in hij es mee ne zak op zijne nekke in 't sloop getuimeld.

- Hij es zekers dûud? zei Nitte, toe zeg het mâor vlakaf; 'k hê liever de korte pijn.

- Zie, meiske, zei den bregadier, ge moet het gij toch ne kîer wete; hij was op de slag dûud. Hij ligt al van 't halvernegene in 't dûuhuizeke.

- Van 't halvernegene, riep Nitte kwao gaowig; kostte mij da tons nie vroeger kome zegge? Wa moe 'k nu mee al die petaoters doen?

OUDE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Volgende losse nummers en volledige jaargangen zijn verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

- 1972 Nrs. 1-9-10-11.
- 1973 Nrs. 1-4-5-7/8-9-11-12.
- 1974 Nrs. 1-2-3-4 + Voll. jg.
- 1975 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1976 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1977 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1978 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1979 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1980 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1982 Register op de de jaargangen 1 tot 10.
- 1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + Voll. jg.
- 1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + Voll. jg.
- 1989 Nrs. 1-3-5-6 + Voll. jg.
- 1990 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.
- 1991 Nrs. 1-3-4-5 + Voll. jg.
- 1992 Nrs. 1-2-4-5-6 + Voll. jg.
- 1993 Nrs. 1-3-4-5-6 + Voll. jg.

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Deze kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het "Documentatiecentrum" (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Bij bestelling via onze postrekening dienen volgende portkosten bijgerekend:

1 nummer: 28 fr.

2 tot 3 nummers: 50 fr.

4 tot 6 nummers: 65 fr.

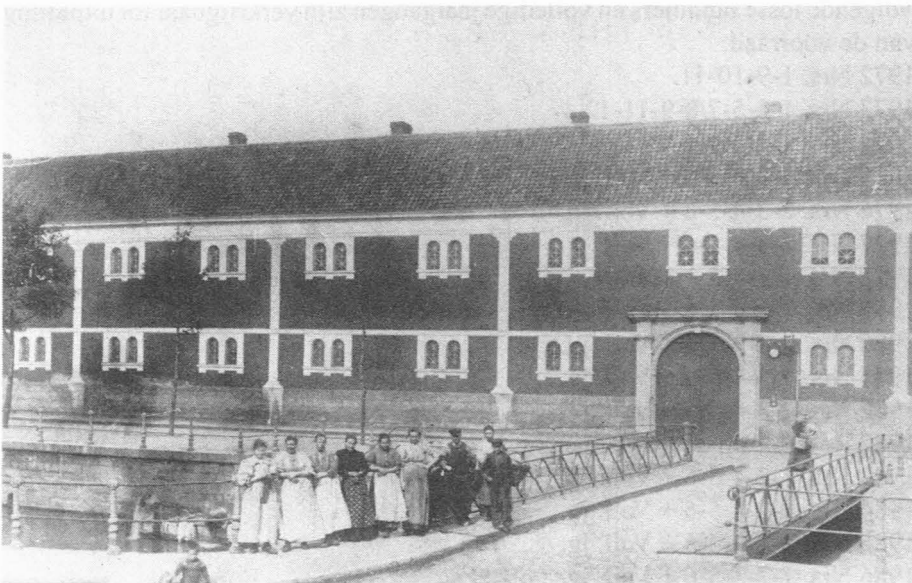
Verder per jaargang: 65 fr.

Plattegrond van de Stad Gent door B.J. Saurel (1841). Getrouwe copie van het origineel: 120 fr.

Plattegronden dienen afgehaald te worden in het Documentatiecentrum (geen verzending per post)

De Archivaris
Mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.

DIT BESTAAT NIET MEER

De brug over het Chartreuzenvaardeke, gelegen tussen de Tichelrei en het Meerhem. Op de achtergrond: het Gesticht van St. Jan de Deo.

Het Meerhem. In de verte: de toren van Seles Kestkerk.